

Ett slag på käften

Ett projekt om
det oprovocerade
gatuvåldet

Rapport Björn Gunnarsson

Ett slag på käften

Ett projekt om
det oprovocerade
gatuvåldet

Rapport
Björn Gunnarsson

Ett slag på käften

Ett projekt om
det oprovocerade
gatuvåldet

Rapport
Björn Gunnarsson

Länsmuseet Halmstad skriftserie

Nr 1

Anneli Palmsköld och Lennart Lundborg
OLJETRYCK: Jägare vildsvin och monarker

Nr 2

Annlouise Håkansson och Bo Ericson
ATT FÅNGA TIDEN: Ge-Kås sommaren 2002

Nr 3

Sven Larsson
NÄR HALLÄNNINGARNA BLEV SVENSKAR
Utgiven av Länsmuseet Halmstad och Länsstyrelsen Halland,
Kulturmiljöenheten

Nr 4

Kerstin Arcadius
KONSTNÄREN SOM FOTOGRAF
Severin Nilson och bilden av landsbygden

Nr 5

Rapport Björn Gunnarsson
ETT SLAG PÅ KÄFTEN
Ett projekt om det oprovcerade gatuväldet

Grafisk form: Willy Lindström/Tecknargården

Omslagsfoto: Jonas Gerdle

Foto sid 14, 30, 50 Jan Svensson/Länsmuseet Halmstad

Foto sid 10, 20, 26, 62, 76 Länsförsäkringar

ISSN 1651-5706

ISBN 978-91-633-6381-8

Tryckt hos Halmstad Tryckeri 2010

INNEHÅLL

Inledning	8
1. Ett slag på käften	11
2. En dag på ESPK	15
3. Forumteater - ett pedagogiskt grepp	21
4. Torgdag i september	27
5. Seminarium i oktober	31
6. Offentlig föreläsning i november	51
7. Etnologiska forskningsuppgifter	53
8. Skapande skola	55
9. Medarbetarnas berättelser	63
10. Sammanfattande synpunkter	81

Från Läns museet Halmstad vill vi rikta ett stort tack till elever och lärare på Sturegymnasiet i Halmstad, Etnologiska institutionerna vid universiteten i Lund och Göteborg samt Kulturförvaltningen och Barn- och ungdomsförvaltningen i Halmstad.

Till projektet har även följande organisationer i Halmstad bidragit med värdefull information: Ambulanspersonal, Nattvandrarerna, Brottsofferjouren, Trygga Halmstad, Polisen, Sjukvårdspersonal på akutmottagningen, Landstinget Halland, Socialförvaltningen, Tingsrätten, Åklagarmyndigheten, Vittnesstödet, Kriminalvården, KRIS, Frivården samt BRÅ i Stockholm.

Projektet genomfördes också med ekonomiskt stöd av Länsförsäkringar Halland, Halmstad kommun, Region Halland, Ljungbergsska stiftelsen och Statens Kulturråd.

Inledning

Ett slag på käften var namnet på det projekt Läns museet Halmstad visade upp resultatet av under hösten 2009. Ett allvarligt samhällsproblem - det provocerade gatuväldet - stod i centrum för allas våra ansträngningar.

Ett slag på käften är ett av de viktigaste kulturprojekten Läns museet Halmstad tagit initiativ till och deltagit i. Och jag är stolt över det sätt, det genomförts på. Ett hängivet engagemang från såväl den egna personalen som hos alla samarbetspartners har borgat för detta. Främst i det ledet skall elever och personal vid Sturegymnasiet i Halmstad, som deltog med sina dramavisningar och sin forumteater, sättas. Men här skall också nämnas en rad organisationer, institutioner och samhällstjänster utan vars hjälp och aktiva stöd projektet inte kunnat genomföras.

Totalt har projektet kostat 1,3 miljoner utöver all arbetstid som satsats. Ett särskilt tack riktas till Läns försäkringar Halland som varit vår huvudsponsor och som genom sitt stöd också gett projektet en extra släng av trovärdighet. Därutöver har Statens Kulturråd, Region Halland, Ljungbergska Stiftelsen och Halmstads kommun stöttat projektet med kontanta medel.

För att inte riskera att bli fartblinda beslutade vi tidigt att projektet skulle följas av en utomstående skribent som fick uppgiften att med ett kritiskt öga granska det vi iståndsatte. Journalisten Björn Gunnarsson fick uppdraget. Han lämnar i skriften som följer över både sötsaker och sura karameller som vi kommer att använda för att förbättra vår verksamhet framöver.

Halmstad i februari 2010

Sven Lundström
länsmuseumschef

Forumteater – ett pedagogiskt grepp i anslutning till Ett slag på käften

1. Ett slag på käften

Utställningen *Ett slag på käften* (ESPK) initierades av Läns-
museet Halmstad. Den genomfördes 20 september till 22
november 2009. Prioriterad målgrupp var högstadielever.

Projektet omfattade en dokumentationsdel samt en ut-
ställning i Läns museets lokaler med tillhörande pedagogik
i form av dramatiserade visningar och Forumteater. Utställ-
ningen var även öppen för allmänheten.

Ett torgmöte med kommunpolitiker hölls 26 septem-
ber. Ett seminarium för fackfolk ägde rum 1-2 oktober. En
offentlig föreläsning på temat våld i kulturhistorisk belys-
ning gavs 8 november. Dessutom arrangerades i oktober
fyra filmkvällar på museet, med filmtitlar som *A Clockwork
Orange* och *Falling Down*, samtliga med teman som anknyt-
till utställningstemat.

Dramatiserade visningar skedde i samverkan med Stu-
regymnasiets dramaelever och lärare. I nära samverkan med
utställningen genomfördes också ett Skapande skola-pro-
jekt på Halmstads högstadieskolor.

Etnologistudenter från Göteborgs och Lunds universi-
tet har under flera år haft ett samarbete med Läns museet
Halmstad. Så även i detta fallet. De studenter som inom
projektets tidsram skulle ut på fältarbete gavs i uppdrag
att dokumentera våldssituationen i Halmstad, som ett led
i museets kulturhistoriska uppgift att insamla och arkivera
fakta om samtida levnadsförhållanden.

Museets presentation

Så här presenterade museet sin utställning: ”Med utställ-
ningen *Ett slag på käften* uppmärksammar vi det oprovoce-
rade gatuväldet. Här förs besökarna genom stadens nattliv
till akuten, tingssalen och efterföljande vård. Från slag till
rehabilitering möter man offer och gärningsman, ambu-

lansförare, sjukvårdspersonal, polis och rättsväsende.”

SAMDOK är det grundläggande motivet till projektet. SAMDOK är ett nationellt museiprojekt sedan 30 år. SAMDOK står för SAMtid och DOKumentation. Det gäller alltså att dokumentera samtiden innan den blivit blek historia, allt i förvisning om att ju närmare samtiden man arbetar desto korrektare bild dokumenteras. För Länsmuseet Halmstad är arbetet i nutiden ett viktigt förhållningssätt. Därtill kommer som en viktig drivkraft personliga upplevelser av gatuväldets konsekvenser. Faktainsamling har skett med filmupptagning och intervjuer. Museipedagogiken har prövat nya grepp för museet genom de dramatiserade visningarna i samarbete med Sturegymnasiets elever på estetiska programmet. Att ungdomar arbetar pedagogiskt med andra, något yngre ungdomar, har varit en av de avsiktliga poängerna med Sturegymnasiets deltagande. Tanken med att rikta sig till högstadiel elever som målgrupp har varit att dessa ännu inte hunnit ut till gatans och krogarnas verklighet, och därför är påverkbara när det gäller inställningen till och toleransen för våldsamt beteende. Det genomgående utställningstemat har varit gatuväldets kostnader för samhället och för de drabbade.

Informationsmaterial

En mängd information i form av foldrar, flyers, affischer och en utställningsskärm har tagits fram och spridits i samband med ESPK.

Största informationssatsningen var den 8 meter långa, liggande tavla som ställdes ut på stadsbiblioteken i samtliga övriga halländska kommuner. Tavlan var en minivariant av utställningen och formgavs av Willy Lindström/Tecknargården. Här presenterades utställningen, med viktiga delar av dess fakta och bilder. Till exempel att de flesta misshandelsfall sker under helger mellan kl 24 till 04 i centrum.

Här återfanns också några av de expertcitat som karakteriserade utställningen. Till exempel följande citat från en neurolog: ”Det finns människor som drabbats av livslångt lidande efter bara 20 sekunders medvetlöshet”. Eller ”70% av offren får bestående men”.

Precis som utställningen fokuserar texterna på mänskliga och ekonomiska kostnader för gatuvåldet. Ett särskilt informationsmaterial togs fram, betitlat ”Visst kan du göra nåt. Visst finns det hjälp att få”. Där samlades adresser och telefonnummer till Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren, KRIS, Landstingets ungdomsmottagningar, Nattvandrarerna, Non Fighting Generation, Vittnesstödet och Stoppa Gatuvåldet.

Ekonomi

Projektet ESPK har erhållit medel från följande finansiärer:

Länsförsäkringar 350 000 kr

Statens kulturråd 200 000 kr

Region Halland 200 000 kr

Halmstads kommun 150 000 kr

Ljungbergska stiftelsen 150 000 kr

Intern finansiering Läns museet Halmstad 250 000 kr

Projektets samlade budget har legat på summa 1 300 000 kr. Värt att notera är näringslivets - Länsförsäkringars - förhållandevis stora insats, som klart avviker från det i övrigt normala finansieringsmönstret för svenska kulturprojekt. Därtill kommer finansiering för ett budget- och förvaltningsmässigt fristående men tematiskt associerat Skapande skola-projektet, vars huvudman varit Barn och ungdomsförvaltningen i Halmstad.

2. En dag på ESPK

En tudelad pedagogik

Högstadielklassernas besök på utställningen har varit tudelade. Besöksgrupperna har delats i två lika stora delar, cirka 15 elever i varje grupp, vid entrén, varpå den ena gruppen har förts direkt in i utställningslokalen, medan den andra gått en trappa upp till hörsalen för att där delta i Forumteaterns iscensättningar. Vid halvtid har grupperna bytt plats. Men en första oväntad försmak av teaterinslaget har besökarna fått redan innan de klivit in i museibyggnaden.

Forumteatern

Medan skolklassen samlas på trappan till entrén och hälsas välkomna av utställningsguiden, rusar plötsligt några skrikande ungdomar fram bakom knuten till en byggnad tvärs över gatan. De jagar ifatt en flyende person och faller denna till marken. Det är märkbart att utbrottet är en smula chockande, och eleverna får frågan: vad tyckte ni om det som just hände? Chockverkan som inledning till museibesöket får en tydlig dämpande effekt på eleverna, som på tonåringars vis smågnabbats på trappan. Den oväntade händelsen fokuserar omedelbart uppmärksamheten.

Många förbipasserande har reagerat på våldsscenen, ovetande om att det är gatuteater iscensatt av Sturegymnasiets dramaelever och en del av ESPK-presentationen. Någon har velat ringa polisen, andra har verbalt upprört attackerat museipersonalen och besökseleverna på trappan och krävt att de ska ingripa. Här har det visat sig att allmänheten inte alls är så passiv inför oprovcerat gatuvåld som ofta antas.

Efter denna minst sagt naturalistiska introduktion delas eleverna in i två jämnstora grupper i trapphallen. Den ena gruppen förs av visningsguiden in i utställningen, den andra förs upp till hörsalen på andra våningen. Denna har iord-

ningställt till teaterlokal, med två rader stolar i rummets längdriktning, och "scenen" mycket nära inpå åskådarna. Scenen är inte upphöjd utan på samma nivå som åskådarna.

Läraren från Sturegymnasiet, Forumteaterns "joker", förklarar vad Forumteater är. Att man spelar upp en problem-situation, att man slutar vid en brännpunkt i konflikten, och att åskådarna har rätt att ingripa för att ändra situationen och bestämma hur scenen ska sluta. Publiken ska ropa Stopp! vid den punkt där de anser att handlingen ska förändras. Den som ropar stopp ska, i idealfallet, själv gå in i en roll och spela med för att förändra händelseförloppet. Syftet är att identifiera var någonstans i en kedja av händelser och handlingar en situation kan vändas till någonting bättre. Var är punkten där ingripande krävs och kan få resultat.

Man har varierat mellan fyra scener, vid mitt besök spelar man upp dels en mobbningsscen i ett omklädningsrum, med grov verbal förnedring och fysiskt våld som filmas med mobilkamera för att läggas ut på You Tube, dels en scen med strypning på lek som övergår i allvar: en testsituation för att pröva mod som försiggår i dödens närhet och som involverar ett inte ringa mått av fysiskt och psykiskt kamrattryck. Jokern, spelledaren, ställer frågor till åskådarna: Har någon varit med om detta själv? Vad är uppsåtet med "leken"? Att det är "spännande", svarar åskådarna. Vem är den drivande i situationen? Den sistnämnda frågan syftar till att identifiera vem eller vilka det är som påverkar eller som kan påverkas. Allt för att utröna vilken typ av handling eller argument som kan bryta en negativ spiral, en attityd eller stämning.

I mobbningsscenen handlar ingripandet om att hämta ansvarig vuxen, i det här fallet en idrottstränare, och få denne att utöva vuxenauktoritet. Scenen är mycket obehaglig och trovärdig, stämningen otäckt aggressiv, eftersom de båda mobbarna inte respekterar den vuxne. De är uppkäfiga och trotsiga, till synes helt utan insikt om den plåga de

utsätter den mobbade för, vilket ställer hela frågan om kamratträck, auktoritetstrots, empati och demokratisk respekt för samvaroregler på sin spets.

Forumteatern presenterar inga enkla lösningar. Verklighetens svårigheter och motsägelsefullhet är mycket närvarande.

Hela upplägget kräver engagemang från aktivt medverkande elever. Det blir stumt när passiviteten är så stor att det kräver ansträngning från jokern för att över huvud taget få Forumteateridén att fungera. I gengäld kan alltför aktiva och inlevelserika elever få upplägget att bli svårkontrollerat, eftersom man rör sig med mycket naturalistiska gestaltningar av starka och obehagliga känslor.

Visningen

När eleverna kommer in i utställningslokalen berättar visningsguiden vad som hänt. Huvudpersonen Peter berättar själv på en videoskärm om den ödesdigra misshandel som lett till många år av fysiskt och psykiskt lidande. Lokalen är mörklagd och relativt trångt uppbyggd med väggar som antyder en labyrinthisk väg framåt. Vägen symboliserar Peters historia, som utställningen organiserats kring. Den är i sig själv en berättelse om våldets konsekvenser.

Det första som möter besökaren i utställningslokalen är en stor svart vägg med tecknade knutna nävar och serietidningsuttryck. Den ska symbolisera underhållningsvåldets fiktiva världar. Där man får ett slag på käften men reser sig lika snabbt igen, utan handikappande skador. Till vänster sitter textcitat med fakta om misshandelsfall.

Nästa station på utställningsvägen markeras av en videoskärm med en dokumentärfilm från en natt i centrala Halmstad, helt utan speakerkommentarer. Polisens loggbok från den aktuella natten sitter på väggen, men själva filmen visar inget våldsdåd, bara det allmänna stöket i krogköerna.

Framför denna video spelar dramaeleverna upp en incident från en krogkö. Spelet äger rum mitt bland besökarna, som kommer väldigt nära aggressionsutbrottet; sorgen, rädslan, vreden och de upprörda ropen. Infällt i golvet finns en bit "trottoar" med gatsten och en stor blodfläck.

Nästa station på vandringen är akutrummet. En film på två olika videoskrämar skildrar en natt på akutmottagningen på Länssjukhuset i Halmstad. Även den utan speaker-röst. På golvet, något upphöjt, står en sjukhussäng med en docka i naturlig storlek, kopplad till dropp och med blodigt bandage runt huvudet. Guiden återberättar fakta om skador, bland annat neurologiska, något som fortsätter in i nästa rum. Detta domineras av fotografier på ansiktsskador, ytterst realistiska och blodiga.

På motsatt vägg sitter en videoskärm, där en akutsjuksköterska berättar om den medicinska behandlingen av olika skadetyper. Även guiden fyller på med detaljer om olika skadetyper och konsekvenserna av dem. Betoningen ligger på hur skör människokroppen är, och hur lätt mycket allvarliga skador uppstår. Precis som genom hela utställningen finns även här faktauppgifter om samhällets kostnader för gatuvåld och misshandel. På två ställen blinkar blått utryckningsljus. Här finns även anatomiska preparat med exempel på behandlade skallben och liknande.

Därefter lämnas utställningens mörka "nattsida", och besökarna kommer in i en uppbyggd, upplyst rättssal. Vandringen övergår till att handla om rättssamhällets åtgärder och arbetssätt. Därmed lämnas också Peters autentiska historia. Utställningen blir i sina sista delar mera allmängiltig och mera inriktad på samhällshistoria. Genom hela den första delen av utställningen kommer besökarna mycket nära utställda föremål och illustrationer. Nackdelen med detta är att det blir trångt. Eftersom de konkurrerar med både guidens faktauppgifter och dramaelevernas dramatiseringar är

det tveksamt om besökarna alltid hinner uppfatta allt som sägs och visas i videofilmerna.

I rättssalen spelar dramaelementen upp några korta scener, bland annat sexuellt ofredande och personrån, som avbryts genom att en av skådespelarna läser upp vad lagtexten har att säga om det aktuella beteendet. Övergrepp i rättsak och olaga hot behandlas också. Brottbeskrivning följs av straffpåföljd. Guiden ställer upprepade gånger frågan: Skulle detta kunna hända i verkligheten? Liksom man gjort i Forumteatern. Elementen får också frågan: Skulle ni vittnat om detta hänt i verkligheten?

På väggen sitter en karta över centrala Halmstads mest brottsbelastade platser. Besökarna får frågan om vilken de tror är Halmstads farligaste plats, och svaren är ofta felaktiga, jämfört med den verkliga statistiken. På väggen ovanför "domarskranket" visas en film om just sexuella trakasserier gjord av Brottsofferjourernas riksförbund. Här finns också ordlistor över juridiska begrepp och tjänstetitlar.

Den sista stationen på utställningen är ett rum som domineras av en gallerbur. Här finns äldre tiders slagsmålsvapen, som blydaggar, i konventionella museimontrar. Här finns faksimil ur förbrytarregister, och fakta om beryktade historiska brottsfall, exempelvis Yngsjömordet. Här summeras också kostnaderna för Peters fall, rättegångskostnader, sjukvårdskostnader, förövarens straff och det försumbart låga skadeståndet. Annars är fängelserummet inte präglad av Peters historia. Utställningens sammanbindande röda tråd är just orsaker och konsekvenser från slag till rehabilitering, men här styrs berättelsen av allmänna faktauppgifter, inte ett personligt öde. Länsförsäkringar har en skärm med text nära utgången, och här finns även en lista med telefonnummer och webbadresser till *Stödcenter för unga brottsoffer* i Sverige. Dessutom en skärm med tidningsklipp om ESPK och aktuella våldsbrott.

Hela visningen har tagit cirka en och en halv timma. Tiden har varierat beroende på hur aktiva besökarna varit med frågor. Såväl visningsguiden som jokern i Forum-teatern påpekar att de medföljande lärarnas engagemang i frågeställningarna haft en helt avgörande inverkan på hur aktiva besöksklasserna varit.

3. Forumteater – ett pedagogiskt grepp

Presentation av de dramatiserade inslagen

Så här presenterades de dramatiserade inslagen i museets eget informationsmaterial:

”Ett slag på käften är ingen vanlig utställning vilket bland annat visar sig i otraditionella visningar för skolan. I samarbete med Sturegymnasiets dramaelever leds de klasser som besöker museet genom utställningen i ett levande och dramatiskt flöde. Rollspel, teater och interaktivitet blandas med faktauppgifter och egna ställningstaganden i svåra frågor. Besöket innefattar också interaktiv forumteater. Vilka val gör du åt skådespelarna?”

Teaterlärarens erfarenheter

Margareta Ek är lärare i scenframställning och regi på Sturegymnasiets estetprogram med teaterinriktning. I början av 2009 kontaktades hon av Bo Ericson på Läns museet, som visade skissen till utställningen ESPK, och ville veta om de kunde finna någon form av samarbete.

Tillsammans med museipedagogen Johan Dahnberg kom man fram till att Forumteater skulle vara ett utmärkt sätt att gestalta vidare frågeställningar kring utställningens innehåll. Dessa var till exempel hur och var träffas ungdomar, hur är umgängestonen och vad orsakar provocerat våld.

Grundläggande var att göra dramatiseringarna så trovärdiga som möjligt, med enkla, tydliga konflikter byggda på ungdomars egna erfarenheter. Man utgick också från fenomenen nät- och sms-mobbning och alkoholens roll. Med hjälp av improvisationer och diskussioner satte man samman scenerna.

En dramapedagog lärde eleverna att koreografera slags-

mål, och därmed föddes idén till gatuslagsmålet utanför museets entré, som inlett den dramatiserade visningen. Detta är också ett exempel på så kallad Osynlig teater, där åskådaren inte är medveten om att vad han eller hon ser är ett regisserat skådespel. Margareta Ek insåg att hela utställningen måste innehålla dramatiserade inslag, eftersom mycket textinformation inte intresserar ungdomar. ”Det var väldigt mycket gula skyltar”, säger Margareta Ek, ”och väldigt mycket fokus på vad gatuväldet kostar samhället i kronor och ören.”

I stället ville man göra upplevelsen känslomässig, och inriktad på att även småsaker som sms-mobbning kan vara brott i lagens mening. Innehållet i såväl Forumteaterscenerna samt utställningens dramatiserade avsnitt har utvecklats efter hand. Dramaelementerna har lagt till och ändrat, allt eftersom de känt av publikresponsen. Bland annat har man tagit bort en festscen, eftersom man kom fram till att den innehöll för mycket våld och blev för stökig.

”Det har varit slitigt, men samtidigt har de medverkande fått en rutin som man sällan ser på gymnasienivå” säger Margareta Ek. Närmare 380 föreställningar har genomförts under utställningsperioden. Utställningen har erbjudit en ovanlig scen att arbeta på, och samarbetet med museets personal har varit roligt. Det har varit ett möte mellan ”mu-seitänk och teatertänk”.

Reaktionerna på Forumteatern har varierat, men Margareta Ek menar att en tyst besöksgrupp kan ta in lika mycket som en aktiv och deltagande. Vissa scener, till exempel den så kallade strypleken, har väckt medföljande lärares uppmärksamhet. ”De vet inte att sådant här förekommer”, säger Margareta Ek. Sturegymnasiet har endast begärt 25 000 kr för sin medverkan, trots att denna bundit upp en pedagog dagligen som joker i Forumteatern. Men det har det varit värt, menar Margareta Ek, som dessutom påpekar att

mycket av medias uppmärksamhet på ESPK har handlat om just Forumteatern och de dramatiserade visningarna. "Utan dramatiseringarna hade publiken gått igenom utställningen på 15 minuter" säger Margareta Ek, som också hävdar att teaterformen är ett utmärkt sätt att nå fram till målgruppen i en tid när många budskap konkurrerar om uppmärksamheten.

Även guidningen kunde dramatiserats ytterligare, tycker Margareta Ek, nu blev det stundtals för mycket föreläsning. Samtidigt betonar hon projektets framgång, och menar att detta har varit ett utmärkt sätt att jobba på som känts mycket tillfredsställande för alla inblandade parter.

Forumteater, en kort introduktion

Forumteater är en interaktiv teatermetod som ursprungligen kommer från Brasilien och teaterpedagogen Augusto Boal, som i sin tur inspirerats av den berömda pedagogen Paulo Freire.

I Forumteater får åskådarna möjlighet att uppleva, reflektera och agera i förhållande till olika problemsituationer. En forumteaterpjäs är kort, speglar ett verkligt problem och slutar alltid i en svår situation. Detta stimulerar åskådarna till att försöka förändra situationen genom att säga stopp och byta ut skådespelarnas roller eller förändra den dramatiska linjen för att pröva ett nytt förhållningssätt eller utveckling av den dramatiska konflikten. Åskådaren inbjuds till att själv agera på scen och blir med ett engelskt uttryck till "spect-actor". Hans eller hennes engagemang i vad som utspelas på scen förutsätts ge upphov till en vilja att ingripa för att förändra skeendet till något moraliskt och politiskt bättre. Forumteater är ett kraftfullt sätt att arbeta med komplexa och svåra frågor som exempelvis arbetsplatsproblematik, mobbning eller hur man kommunicerar och löser konflikter.

Ovanstående är delvis lånat i förkortat skick från Wikipedia och från Teater Katalysators hemsida www.teaterkatalysator.se

Skådespelarnas erfarenheter

I samband med en av visningarna frågade jag dramaeleverna Hampus Carlsson och Mario Reboira hur de upplevt reaktionerna på Forumteatern och visningarnas dramainslag. De menade att det varit blandade reaktioner, från väldigt passiva, till elevgrupper som velat vara med och ingripa hela tiden. En eller två elever i varje klass har oftast varit modiga och pådrivande, och det har varit märkbart att ju fler som går upp på scen och deltar, desto fler följer efter.

Några har visat defensiva mekanismer, skyddat sig från att ta in det svåra och uppfordrande genom att bli stökiga och okoncentrerade. I några få fall har det varit helt tyst. Elever som själva varit utsatta för mobbning och våld har ibland gått upp på scenen, och då varit påtagligt berörda.

Ibland har den dramatiserade scenen nästan övergått till verklighet. Forumteaterscenerna har varit så starka och realistiska att de kunnat utlösa verklig aggressivitet. Närheten gör att många kan leva sig in. Vad gäller scener med sexuella övergrepp tror Carlsson och Reboira att de kan ha fått utsatta tjejer att upptäcka att man kan göra något åt det, att man inte måste acceptera. Detta har varit en märkbar reaktion.

Vidare påpekar de skillnader beroende på om eleverna kommit från landsbygd eller stad, och stadsdelarnas och skolornas sociala sammansättning.

Carlsson och Reboira har blivit positivt överraskade av högstadielevernas reaktioner överlag, och menar att de yngsta klasserna har varit bäst, eftersom de inte är så garderade och coola.

Besöksgruppernas reaktioner har också varit beroende av

hur aktiva de medföljande lärarna varit. Har lärarna varit passiva eller visat ointresse har eleverna också blivit mindre engagerade. Lärarnas signaler har varit märkbart viktiga. Peppande, stöttande lärare har fått besöksklasserna att bli aktiva och engagerade.

Det har också varit påfallande att bråkiga elever har velat lösa Forumteaterns dramatiserade konflikter med våld – att slå och sparka. Där har dramaeleverna och Forumteaterns joker, spelledare haft en viktig uppgift att fylla, att styra bort aggressionerna, mot våldsfria konfliktlösningsmetoder.

Carlsson och Reboira betonar att hela projektet varit väldigt roligt och givande, även om det också har inneburit en stor arbetsbörda, med många timmars speltid varje utställningsdag. Skådespelarna har alternerat i alla roller, och har gått omlott i olika pass på visningarna och Forumteaterföreställningarna. Dramaeleverna gör sitt praktikarbete i samband med ESPK, och kommer under våren att skriva uppsatser omkring frågeställningen, om ESPK kan bidra till att minska gatuväldet i Halmstad.

Jokerns synpunkter

Ann-Margret Lindgren Johansson är lärare i drama och scenisk gestaltning. Hon är en av tre lärare på Sturegymnasiet som alternerat som joker eller spelledare i Forumteater-scenerna. Jokerns uppgift är att analysera konsekvenserna av olika handlingsalternativ, och driva på åskådarnas vilja att medverka.

Fyra olika scener har spelats upp. En mobbningsscen med mobilkamerafilmning (för att göra förnedringen of-fentlig på internet) i ett omklädningsrum, en scen om sex-trakasserier, en som handlar om tvång att utföra kriminell handling för att få vara med i gänget, samt den så kallade strypleken (att strypa någon till medvetslöshet för att testa mod och dödsförakt). Det är elever ur gymnasiets årskurs

2 och 3 som utfört Forumteatern och visningarna. Alla har repeterat in alla roller, och har därmed kunnat alternera.

Ann-Margret Lindgren Johansson säger sig också, precis som skådespelarna, ha märkt att yngre besökare varit modigare. Äldre har oftast dominerats av gruppträck och har inväntat kompisarnas godkännande innan de vågat agera. Ett tillåtande klimat i besöksgruppen har varit helt avgörande för hur mycket besökarna har vågat diskutera och ingripa. Men bara detta att det föds idéer under besöket på ESPK är produktivt, menar Ann-Margret Lindgren Johansson.

Slagsmål i krogkön – dramatiserad visning i utställningen

4. Torgdag i september

För att informera om utställningen och väcka intresse för projektet som helhet fanns museet på Stora torg i Halmstad lördagen den 26 september. Tanken var också att sondera kommunpolitikens åtgärder och synsätt angående det oprovcerade gatuväldet i Halmstad.

Från museet deltog bland andra museichefen Sven Lundström, antikvarie Bo Ericson, museipedagog Josefin Andersdotter och informatör Maria Bonde. Även Länsförsäkringars Johanna Stakeberg och Shanti Kax fanns på plats tillsammans med Trygga Halmstad, KRIS och Polisen. Flyers och foldrar om projektet fanns i tältet och delades ut bland förbipasserande. Sturegymnasiets dramaelever stod för musikunderhållning och spelade upp några av de forumteaterscener som ingick i utställningen ESPK. Bland annat den så kallade strypscenen.

Journalisten Pelle Hörmander från P4 Radio Halland ledde en utfrågning av tre kommunpolitiker, Mikaela Waltersson (M), Anders Rosén (S) och Henrik Oretorp (C).

Politikerutfrågning

Socialnämndsordföranden Mikaela Waltersson efterlyste mer föräldraengagemang. Framför allt i form av nattvandringar. Kommunrådet Anders Rosén menade sig själv ”ha sett ett och annat på stan” och hänvisade också till sitt arbete på fritidsgårdar. Han ansåg att bakomliggande faktorer som nätkulturens hårda tillmälen och mobbning kan vara en del av förklaringen till det oprovcerade gatuväldet. Rosén ansåg Facebook som ett tillhåll för nätmobbare.

Henrik Oretorp berättade om egna erfarenheter av våldsutbrott i ungdomen. Han krävde vidare ökad synlighet av föräldrar och poliser på stan. Polisens obehag vid konfrontationer med stora berusade och aggressiva grup-

per av ungdomar påtalades.

Bland politikerna fanns en påtaglig enighet om vikten av nattvandrande vuxna och stor polisenärvaro. Mikaela Waltersson beskrev detta som att vuxensamhället ska återta kontrollen, men påpekade också att dysfunktionella hemförhållanden med missbruk och våld leder till att utsatta ungdomar inte får med sig grundvärderingar hemifrån.

Anders Rosén ansåg att det oprovocerade gatuvåldet är en för viktig fråga för att ge upphov till ideologiska meningsskiljaktligheter, och önskade få fram yngre politiker som känner ungdomars villkor. Prioriteten bör ligga på förebyggande arbete, ansåg samtliga i politikerpanelen, och betonade vikten av att ungdomar själva är med för att ta fram idéer och delta i beslutsprocessen.

Satsning på föräldrastöd och utbildning betonades också, vuxensamhället måste hjälpas åt att sätta normer. Förebyggande arbete har dock svårt att visa resultat, vilket kan vara ett problem i ett resultatinriktat politiskt arbete.

Henrik Oretorp lyfte fram utställningen ESPK och dess inriktning på att beskriva vad som händer både offer och gärningsmän. Han hänvisade också till socialförvaltningens projekt Trygga Halmstad, och dess engagerade föräldragrupper, men påpekade att vissa föräldrar är svåra att nå. Mikaela Waltersson frågade sig hur man ska nå invandrargrupper, och menade att segregationen är ett jättebekymmer. Hon hänvisade till det goda arbete som utförs av polisen och skolan på Andersberg (stadsdel i Halmstad med hög andel utrikesfödda), och menade att skolan har en nyckelfunktion för att förhindra gängbildningar utefter kulturella och etniska linjer.

Återigen betonades vuxenansvaret, och att vuxna måste förstå de världar som ungdomar lever i. Alla uttryckte också gott hopp om att Halmstad har goda förutsättningar att ta tag i frågorna, och att de egentligen inte handlar om poli-

tik utan om värderingar. Individerna måste själva ta ansvar, menade Oretorp, och hävdade slutligen att vuxna förebilder utgör den bästa tryggheten.

BROTT

POFF!

KLONG!

BONG!

TJONG!

In questa
immagine sono
visibili i colori
verdi, gialli,
rossi, neri.

Il colore
giallo è il
colore della
luce.

Il colore
giallo è il
colore della
luce.

GI

5. Seminarium i oktober

Under två dagar, 1-2 oktober, anordnades ett seminarium under rubriken *Ett slag på käften*. Seminariet, vars syfte var att pejla läget bland praktiker och forskare inom fältet våld i samhället, bestod av föreläsningar och kortare diskussioner. Temat första dagen var lägesbeskrivning. Temat för andra dagen var framtidsbilder och exempel på lyckade praktiska projekt för att hantera våldstendenser. Guidad visning av utställningen på Länsmuseet erbjöds deltagarna vid seminariets inledning och avslutning. Lokal var Klarasalen Halmstads stadsbibliotek. Moderator Pelle Hörmander, journalist på P4 Radio Halland. Region Hallands utbildningssamordnare Kurs & Konferens stod för praktiska arrangemang. Inbjudningar skickades ut till alla kommunala förvaltningar i regionen, till samtliga rektorsområden samt kommunala fastighetsbolag. Några enskilda befattningshavare och politiker i kommuner och landsting fick personliga inbjudningar. Därtill inbjöds organisationer som Polismyndigheten, Brå, Trygga Halmstad och KRIS. Seminariet var kostnadsfritt för deltagarna. Deltagarlistan omfattade 115 namn. En klar majoritet av dessa kom från olika kommunala förvaltningar i länet. En utvärdering i enkätform gjordes i anslutning till seminariet.

Inledning

Museichefen Sven Lundström berättade om projektet ESPK och dess bakgrund. Tonvikt lades vid museets förändrade självbild och arbetssätt: att inte bara passivt samla in material i dokumentationssyfte, utan aktivt gripa in i en pågående samhällsdebatt. Därmed bryter, enligt Lundström, museet mot en traditionellt passiv och objektiv roll. Vi ska inte acceptera vad som sker på gatorna, menade Lundström, utan försöka påverka.

Metoderna hämtas från etnologins observationer, men syftet är att åstadkomma ett ställningstagande. Museet anser sig inte sitta inne med någon paketlösning, men kan bidra till opinionen. Därefter redogjorde Johanna Stakeberg, trygghetsamordnare på Länsförsäkringar för försäkringsbolagets motiv till att stödja ESPK. Företagets målsättning, ett tryggt Halland att leva och bo i, passade utmärkt in i ESPKs inriktning, och engagemanget för projektet kändes självklart. Stakeberg presenterade också en del faktauppgifter. Som att det i 15-17-årsåldern är stor risk att drabbas av brott, att åtta av tio 16-åringar inte vågar anmäla brott, att skolan är en vanlig brottsplats med stort statistiskt mörkertal. En liten grupp brottsaktiva begär många brott, och samma förhållande gäller brottsoffren: det är samma personer som drabbas gång på gång. Stakeberg betonade vikten av att ge plats för brottsoffren i det förebyggande arbetet, och hoppades att ett stödcentrum för unga brottsoffer snart ska kunna invigas i Halmstad.

Ove Svensson

Seminariets förste föreläsare var Ove Svensson, fil dr i sociologi från Högskolan i Halmstad. Rubriken på föredraget var *Ökar våldet i samhället?*. Svensson inledde med att visa Rembrandts välbekanta tavla Nattvakten, och menade att den står som startpunkt för statens polisiära verksamhet. I sitt försök att teckna en bild av vad begreppet gatuvåld innehåller tog Svensson hjälp av brottsstatistik, sjukvårdsregister, statistik från Brå och SCB. Han påpekade emellertid också riskerna med att utgå från anmälningsstatistik, eftersom anmälningar inte alltid avspeglar vad som verkligen hänt. Statistiken är en djungel, enligt Svensson.

En lång rad definitioner och avgränsningar av begreppet gatuvåld lämnades. Som att det är våld på allmän plats där offer och förövare inte känner varandra. Att det oftast

utspelas en helgnatt mellan två unga män utan tidigare kriminell belastning, och att det oftast bevittnas av vänner till parterna. Skadorna är oftast lindriga, men även smärre skador kan sätta ärr i själen.

34 000 anmälningar gjordes 2007. Av dessa ledde 16% till åtgärder från rättssamhället. Det vanligaste offret är en ung man mellan 15 och 24 år. Gatuvåld med dödlig utgång drabbar 12 män varje år. Vapen och tillhyggen används sällan, målsäganden uppsöker sjukhus i 40% av fallen, frekvensen av allvarliga skador är 11% och anmälningsgraden är låg.

Att uppsöka sjukvården måste inte alltid betyda att skadorna är allvarliga och behöver omfattande medicinsk behandling. Det kan också bero på att man behöver dokumentera inför en polisanmälan. Intressant i Svenssons faktaspäckade framställning var också att 80% av alla gatuvåldsoffer är män, och att män slår män medan kvinnor slår kvinnor när det handlar om gatuvåld, det vill säga där gärningsperson och offer inte känner varandra. Fallen med dödlig utgång är få. Våldsmetoderna är till övervägande del knuffar, knytnävsslag och sparkar. Mycket få skjut- och stickvapen används inom kategorin gatuvåld.

Ove Svensson berörde också kategorin överfallsvåldtäkter och sexuella ofredanden, och menade att det kraftigt ökade antalet anmälningar de senaste tio åren både kan sägas bero på ökad anmälningsbenägenhet och faktiskt ökat antal fall. Vad gäller personrån gjorde Svensson det viktiga påpekandet att dessas ökning till stor del sammanhänger med att fler bär på sig värdefulla föremål som mobiltelefoner och mp3-spelare. Svensson berörde vidare frågan om relationen mellan alkoholintag och gatuvåld. 60% är alkoholpåverkade, både offer och gärningsmän. Denna påverkan leder bland annat till bristande förmåga till riskbedömning och självkontroll. Slutligen redogjorde Svensson för sociala

och psykiska orsaksfaktorer, som utsatthet för våld i hemmet, psykopatiska personlighetsdrag (brist på inlevelse), kriminella beteendemönster och tolerans för sådana.

Polisen, åklagaren och sjuksköterskan

I nästföljande seminarieinslag intervjuade moderatorn Pelle Hörmander några företrädare för yrkesgrupper som kommer i kontakt med gatuväldet. Först ut var Magnus Pålsson från polismyndigheten i Halmstad. På frågan om hur polisen arbetar svarade Pålsson att de försöker befinna sig på utsatta platser just vid de tider på dygnet då risken för gatuväld är som störst, och att synlighet och tidiga ingripanden är en verksam metod. Eller som Pålsson uttryckte det, ju fler som sitter i fyllecellerna, desto färre misshandelsfall.

På frågan om hur det är att närma sig stökiga ungdomsgäng svarade Pålsson att vissa individer gärna vill visa tuffhet inför kompisar och provocera polisen, och att det då gäller för polisen att inte haka på. Pålsson menade också att det på senare tid blivit vanligare med tjejer som slåss. Just nu finns det inga uttalade gäng i Halmstad som drar runt för att slåss, misshandelsfallen gäller enstaka individer.

Det handlar inte alltid om alkohol, påpekade Pålsson, det finns andra droger. Men krogarnas öppethållandetider är ett problem. Polisen försöker påverka tillståndsmyndigheten, och se till att lagen efterlevs, så att uppenbart berusade inte blir serverade. Pålsson ansåg att gatuväldet i Halmstad inte blivit värre, det har rentav minskat eller ligger i alla fall på en jämn nivå. Frivilliga nattvandrare är en bra idé och polisen är tacksam för hjälpen, men man ska inte ingripa om det kan uppstå fara för den egna säkerheten. Pålsson ansåg också att det blivit svårare att få folk att vittna, samt att trovärdigheten minskar när vittnen ofta känner antingen gärningsmannen eller offret.

Pelle Hörmander fortsatte sina intervjuer med akutsjuk-

sköterskan Ann-Christine Johansson. Under sina tjugo år på akutmottagningen på Halmstads sjukhus tycker hon sig ha sett att det grövre våldet har ökat, och att skadorna ökar. Men sedan polisen ökat närvaron på gatorna har misshandelsfallen minskat, vilket visar på vikten av förebyggande arbete. Ann-Christine Johansson prisade också ESPK som ett led i just det förebyggande arbetet.

Nästa yrkeskategori i Hörmanders utfrågning var åklagare, som representerades av Gisela Sjövall från Halmstads åklagarkammare. Hon ansåg att fall med oprovocerat våld utgjorde en stor del av hennes arbetsuppgifter. På frågan om upplärandeprocenten är för låg svarade Sjövall att gatuvåld är svårt att utreda, eftersom vittnen ofta är kompisar med gärningsmän och offer, samt att de flesta är alkoholpåverkade när brottet begås. Däremot menade Sjövall att det inte är några problem att få vittnen att ställa upp, men att det kan vara svårt att få yngre personer att berätta. Bortförklaringar från gärningsmännen är vanliga, att misshandeln skulle vara nödvärn och att gärningsmannen blivit provocerad av stirrande blickar eller knuffar. Sjövall tyckte det var svårt att försöka generalisera kring gärningsmän, hos vissa har hon mött ånger men inte hos alla. Medlingsverksamhet och att låta gärningsmän få möta sina offer ansåg Sjövall ge positiva effekter på ångerkänslor och empati. Hörmander frågade även varför det tar så lång tid innan misshandelsfall når rättssalen, och Sjövall svarade som förväntat att det beror på resursbrist hos både åklagare och polis. En snabb behandling i rättssystemet minskar risken för övergrepp i rättssak, och minskar också minnesförlusterna hos vittnen. Det är dessutom bra för offrets självkänsla och traumaläkning att snabbt få juridisk upprättelse.

Höjda straffskalor behöver emellertid inte innebära längre straff, om domstolarnas praxis inte ändras. På publikfrågor angående återfall svarade Gisela Sjövall att hon

ofta träffar på samma gärningsmän, men att hon däremot inte har någon erfarenhet av att brottsoffer återkommer.

Etnologerna

Efter paus presenterade etnologstudenter från Lunds universitet de fältstudier de bedriver i samarbete med Läns-museet Halmstad. Dokumentationen ingår i projektet ESPK.Handledaren fil dr Magnus Wikdahl samt studenterna Caroline Lind och Ruben Andersson redovisade tre av de fem uppsatser som ingår i dokumentationsuppdraget. Framställningen rörde i hög grad metoddiskussioner. Som etnologer har de inriktat sig på våldets kulturella implikationer, hur uppfattningen och föreställningar om våld ser ut och påverkar samhället, snarare än det faktiska våldet i sig. Efter presentation av uppsatsernas ämnen och metoder sammanfattade Magnus Wikdahl med en bred definition av våld som ett avsiktligt syfte att skada, något som gäller verbalt och symbolisk våld i lika hög grad som fysiskt. Det handlar, enligt Wikdahl, om att ta sig rätten att återupprätta en förlorad heder - vilket inte ska förväxlas med så kallat hedersrelaterat våld - efter en inbillad eller verklig kränkning. Kränkthetskulturen har ökat, enligt Wikdahl, som dock förnekade att våldet i sig ökat eller att Halmstad skulle vara en särskilt våldsamt stad. Våld sker alltid i ett meningsskapande sammanhang, enligt Wikdahl, något som ofta åberopas av gärningsmän som rättfärdigande. De fem uppsatserna hoppades Wikdahl skulle bidra till att våldet förstås och uppfattas i ett brett kulturellt perspektiv.

På en fråga från Pelle Hörmander menade etnologerna slutligen att Halmstad varit en mycket bra stad att genomföra fältarbete i, att man fått ett exemplariskt bemötande från alla inblandade, samt att projektet ESPK är mycket angeläget.

Museichef Sven Lundström avslutade inslaget med

påpekandet att etnologin är underskattad som ett sätt att undersöka hur människan fungerar i samhället. Metoden breddar, i jämförelse med framför allt sociologin, kunskapsperspektivet. Etnologin är ett sätt att korrigera schabloner, enligt Lundström.

Peter Gill

Den första seminariedagen avslutades med ett föredrag av Peter Gill, professor i pedagogik vid Högskolan i Gävle. Rubriken på Gills föredrag var *Varför och vilka tjejer skulle kunna ge ett slag på käften?* Hans studieobjekt är vad han kallar Våldets pedagogik. Våld är ett mellanmänniskt, inlärt beteende. Den klassiska feminina aggressionen är, enligt Gill, inte våld utan utmanande sexualitet. Exempel hämtade Gill från filmen *Basic instinct*, och musikvideor. Över huvud taget var Gills föreläsning starkt baserad på visuella exempel och illustrationer. Hans forskning har gått ut på att besvara frågan om det sker en utveckling mot ett avkönat våld, ett androgynt våldsutövande där män och kvinnor inte skiljer sig så mycket åt. Detta våldets avkönande drivs av kvinnor, menade Gill, som också hävdade att kvinnor i ökande grad ägnar sig åt våld som njutning, våld som självändamål. Vad gällde synen på och acceptansen för våld har Gill inte hittat några påfallande skillnader mellan män och kvinnor.

Den studie Gill redovisade baserades på intervjuer av 334 män och kvinnor i åldern 7-41 år. Gill urskiljde flera faser i det androgyna våldets framväxt, där en offerroll kan vändas till en förövarroll i vedergällningssyfte. Ett ökat androgynt våld är också ett sätt för vissa kvinnor att befria sig från femininitetens bojar.

Att våldsutövning ökat bland unga kvinnor är statistiskt säkerställt, menade Gill, och använde nyhetshändelser som exempel. Gill tog också också upp kvinnligt utövande av kampsport, framför allt boxning. Han hävdade vidare med

stöd i amerikanska studier att riskbedömningar inte ska göras enligt samma mönster när det gäller unga kvinnors benägenhet för våld som för unga män. Vidare påpekade han att risken ökar att ett kvinnligt misshandelsoffer också är förövare.

Det autoteliska våldet, våld i syfte att öka självkänslan, är en viktig faktor i kvinnors våldsutövande, enligt Gill. Våldet avkönas genom en maskulinisering av våldsutövande kvinnor. Våld legitimeras, enligt Gill, av kulturellt specifika ideologier. Det är ett inlärt beteende, och därför ett studieobjekt för pedagogiken. Det maskulina våldet härskar, men ett fåtal kvinnor utövar också våld. Detta är antingen reaktivt våld i intima relationer, eller representationer av kvinnor som driver en utveckling mot ett mera generellt avkönat våld. Detta sker enligt Gill med ett "kulturellt manus" som förebild, ett manus som formuleras i populärkultur och subkulturella beteenden. Gill påpekade också, med stöd av statistiken, hur oerhört få människor det är som drabbas av våld och mobbning i Sverige. Därmed ville han understryka att upplevelsen av utsatthet hos den drabbade är unik och svår att leva sig in i för majoriteten.

Publikröster

Anna Franklin, utredare hos polisen, hävdade att hon ofta stöter på kvinnliga förövare, och att de är flickor som mår dåligt. Hon undrade om orsaken kan vara personlighetsstörningar eller psykisk sjukdom.

Gill svarade att han i sitt material inte sett några tecken på det, utövarna är "helt vanliga", och utövar våld som en kick, en livsstil. Han påpekade också att våldsutövande unga kvinnor får höga resultat i KASAM-tester. Till skillnad från unga män som alltid får extremt dåliga resultat.

Våld är "kul" hävdade Gill, utom för den som blir drabbad, och hänvisade till underhållningskultur på internet. Så

kallad "happy slapping" är en "fad", ett beteendemönster eller en praktik där ett oskyldigt offer blir utsatt för våld, alltifrån örfilar till dödlig misshandel, vilket filmas och läggs ut på You Tube. Våld är inte bara en maktmöjlighet utan också en njutningsmöjlighet, betonade Gill, som genomgående hänvisade till olika subkulturella och populärkulturella fenomen och exempel. Han introducerade också det mycket användbara begreppet "recreational rioting", upplopp som förströelse och njutning, angående skadegörelse som höstens epidemi av bilbränder i förorter som Rosengård och Gottsunda.

Gill väckte protester när han ifrågasatte att alkoholen i sig skulle utgöra orsak till våldsanvändning. Våld i krogköer är ett okänt fenomen utomlands menade Gill, som återigen hävdade att våld är ett kulturellt inlärt beteende, och att alkoholen snarare utgör en social ursäkt för att slåss i Sverige, inte en orsak.

Tyvärr avslutades debattrundan efter Gills föredrag alltför brådstörtat, uppenbarligen fanns det många fler i publiken som ville komma till tals och ifrågasätta föreläsarens kontroversiella och provokativa ståndpunkter.

Anton Abele

Den andra seminariedagen inleddes av Anton Abele som blev rikskänd efter att ha startat Facebookgruppen *Bevara oss från gatuvåldet*, och organisationen Stoppa gatuvåldet, i samband med en uppmärksammas dödsmisshandel på Kungsholmen i Stockholm i oktober 2007. Abele, som kandiderar för moderaterna i riksdagsvalet 2010, visade sig vara en engagerad och patosfylld retoriker. Han inledde med att hävda att statistik inte spelar någon roll. De eviga frågorna om huruvida våldet ökar eller minskar gör oss blinda för de verkliga problemen och lidandet i de individuella fallen. Abele berättade om vad som gjorts och görs i samband med

organisationen Stoppa gatuvåldet, och menade att ökad utbildning om moral, etik och alkohol bland ungdomar är nödvändigt. Undanflykter är vanliga, men Abele menade att även om ingen kan göra allt, så kan alla göra något. Han vill se sig som talesperson för ungdomar, och föra frågor vidare till makthavarna. Lösningen kommer först när alla erkänner problemen, och i Abeles idealsamhälle ska alla kunna gå ut på kvällarna utan att känna rädsla. Civilkurage är det ord Abele sätter sitt hopp till, han pekade på att många liknande kampanjer tidigare misslyckats, men nämner också exempel där förbipasserandes insatser, civilkurage, förhindrat miss-handel. Med en uppmaning till alla att gå ut och nattvandra avslutade Abele sitt brandtal mot gatuvåldet.

Eva Ohlson och SKRUV

SKRUV-projektet drivs av kvinnojourerna i Halland och presenterades av eldsjälens och initiativtagaren Eva Ohlson. Projektet började med hennes frivilligarbete på kvinnojourerna i Kungsbacka, och har sedan starten 1999 kommit i kontakt med över 5 000 ungdomar i Halland. SKRUV arbetar för att minska kränkande språkbruk, sexuella trakasserier och ryktesspridning. SKRUV vill synliggöra barn och ungdomar som är utsatta för våld i familjen. Barns rätt till trygghet och grundläggande omsorg står i centrum. Man arbetar med breda våldsdefinitioner, även verbalt våld, psykiskt våld och sexuellt våld, och uppmärksammar såväl gatuvåld som familjevåld.

Arbetet sker genom kontakter med myndigheter och skola, samt stödande insatser med både offer och förövare. Man arbetar vidare med våldsinventering och handlingsplaner för skolor, samt identifierar riskmiljöer exempelvis på barns skolväg. Våld i familjen kan, men måste inte ha en koppling till utövande av gatuvåld. Eva Ohlson menade sig ha sett att killar har svårare att identifiera sig som

brottsoffer, att de gärna ser sig som stora och starka och självtillräckliga. Hon redovisade också brottsstatistik. 2008 anmäldes 84 600 fall av grov misshandel. Av dessa riktades 45 800 mot män, 28 300 mot kvinnor och övriga mot barn under 14 år. Ohlson pratade vidare om kroppens sårbarhet, om skallskador och stickskador.

I SKRUVs så kallade ”väckarklocka” för skolorna ingår att fånga upp oro på ett tidigt stadium, att diskutera alkohol och droger, att sprida kunskaper om våldets konsekvenser, att diskutera etik och moral, att sprida insikter om vad brott leder till, skapa motivation för högre studier samt göra utvärderingar av integration och KASAM-tester. Hos utsatta ungdomar saknas ofta förtroende för vuxenvärlden och skolan, menade Ohlson, som också underströk vikten av att skapa kontakt med ungdomarna. Riskpersoner har ofta varit utsatta för negativ bekräftelse, har varit antingen offer för mobbning eller brottsoffer. De är rastlösa och impulsstyrda med svårigheter att kontrollera ilska. Vidare lider de ofta av neuropsykiatriska funktionshinder som ADHD, eller av dyslexi, samt har sömnstörningar. Våldsanvändningen är effektiv, betonade Ohlson, det handlar inte om impulsiva utbrott utan om metodiskt, riktat våld.

SKRUV arbetar genom att vara närvarande vid samtal med skolpersonal, polis, socialtjänst och föräldrar. Det gäller att skapa tillitsfulla relationer och öka delaktighetskänslan, att sätta upp små men mätbara mål, att stärka positiva inslag, att ge tydlig struktur åt vardagen, att bygga nätverk mellan skolan, familjen och samhället, att finnas kvar under lång tid och inte ge upp och ha en fast förankring i en egen värdegrund som bygger på mänskliga rättigheter.

Eva Ohlson berättade också om enskilda fall, och betonade att bara de processer som startar i den enskilda individens upplevelser kan leda bort från kriminalitet. En utsatt människa söker sig till arenor där han eller hon har förut-

sättningar att lyckas, och med en destruktiv bakgrund blir dessa arenor ofta kriminella gäng.

Ohlson slutade sitt föredrag med att citera Jackie Arklöv, som sagt att han startade ett krig därför att han saknade en gemenskap att tillhöra. På en fråga från Pelle Hörmander, om SKRUV har lätt att få finansiering, svarade Eva Ohlson att det är lätt när skolor har så svåra problem att situationen ter sig olöslig. Det har ett värde att någon kommer utifrån, som kan se problemen utan att vara direkt inblandad. SKRUV borde finnas i varje kommun, enligt Ohlson. Ingripandena ska resultera i en handlingsplan.

En publikröst betonade vikten av SET, social och emotionell träning, i skolan: att hantera ilska och träna impuls kontroll. Det pågår arbete med att införa SET i hela Halland. Men problemet är oftast att skolorna inte har tid med SET-arbete, eftersom läroplaner och andra direktiv ska uppfyllas.

Eva Ohlson betonade familjens centrala betydelse för att åstadkomma grundläggande harmoni under tidiga år, eftersom socialisationen under tonårstiden oftast sker i umgänget med kompisar på stan.

Helén Broo

Nästa talare var Helén Broo från Stödcentrum för unga brottsoffer i Göteborg. Detta, som sorterar under socialtjänsten, startade 2004 och är en permanent verksamhet. Man tar emot personer under 23 år, men inte fall som har att göra med familjevåld. Eftersom man inte har möjlighet att omhänderta, tar man inte emot brottsoffer för exempelvis hedersrelaterade brott. 50% av dem som söker sig till Stödcentrum har råkat ut för misshandel, resten för olaga hot, rån eller våldtäkt. Könsfördelningen är ungefär 50/50, vilket är en för låg andel pojkar. Enligt statistiken är dessa mera brottsutsatta än flickorna.

Helén Broo påpekade, precis som Eva Ohlson, att kvinnor har lättare att identifiera sig som offer, medan unga män vill framstå som starka. Detta beskrev Broo som en jämställdhetsproblematik. Orsakerna till att unga brottsoffer söker sig till Stödcentrum är enligt Broo önskan om att få någon att prata med, vidare komma tillrätta med sömnstörningar, ätstörningar, koncentrationssvårigheter och olika former av rädsla. Regressiva beteenden är vanliga, samt en känsla av paranoia: ”jag tror jag håller på att bli tokig”.

Stödcentrum tar även emot anhöriga till brottsoffer, och försöker stärka vittnen i rättsprocessen. Frågan ”vad händer om jag polisanmäler?” är vanlig, och Broo påpekade att man inte för journaler eftersom alla har rätt till total anonymitet. Därmed ställer man heller inga krav på att brottsoffret måste polisanmäla.

Man försöker ge kunskaper om hur polisanmälan sker och vad som sedan händer. Ett vanligt klagomål är att rättsprocessen tar för lång tid, vilket leder till starka känslor av orättvisa. Man jobbar mycket med offrets känslor av hat och hämnd. Skadestands- och ersättningskraven är en obegriplig djungel för de flesta. Det händer också att förövare ringer, enligt Broo, därför att de vill betala. De flesta besöker Stödcentrum 1-5 gånger, men det händer att vissa återkommer så mycket som 30-40 gånger.

Broo påpekade, som flera andra föreläsare på seminariet, att brottsoffer ofta återkommer. 5% av befolkningen står för 50% av brottsligheten, och motsvarande siffror kan antas gälla för brottsoffren. Det kan handla om vissa yrkesgrupper, som väktare, men också om personer som lever i utsatta och kriminella miljöer.

På en publikfråga om hur Stödcentrum jobbar med vittnen, svarade Broo att många visar rädsla för att vittna och att man då försöker stärka dem. Man jobbar med jagstärkande åtgärder, dels för att få vittnet att inte känna rädsla

för förövaren, dels för att inte vittnet ska må dåligt å brotts-offrets vägnar. En annan publikröst påpekade apropå bristen på jämställdhet i synen på offerrollen att våldtäkter av män mot män ökar, men att anmälningsbenägenheten är mycket låg på grund av skammen. Broo svarade att hon träffat på ett fåtal fall, och att traumat här lätt blir en fråga om sexuell identitet. Både för offret och för omgivningen. Män blir ännu mer ifrågasatta som sexbrottsoffer än kvinnor.

Eva Ohlson påpekade ett skrämmande faktum, att offer och förövare ofta går i samma skola, och att skolorna sällan finner skäl att flytta förövaren. Detta är en orimlig situation och Ohlson ville veta hur Stödcentrum hanterar den frågan. Broo svarade att de tyvärr har stora erfarenheter av just detta, och att det är bättre att offret flyttar om inget annat kan göras. Hon sade sig vilja jobba mera med skolor, och gav exempel på skrämmande attityder från skolorna: ”nu borde dom ha kommit över detta”. Broo tyckte att skolorna är dåliga på att ta hand om brottsoffer, de är mera inriktade på gärningsmän. Men det borde inte vara en antingen/eller-situation. På frågan om hur många som verkligen anmäler brott svarade Broo att de som söker sig till Stödcentrum är de som är villiga att berätta. Cirka 10% berättar aldrig för någon om vad de utsatts för. Stödcentrum sysslar bara med själva brottsutsattheten, man diskuterar inte familjeförhållanden och bakgrund.

I Göteborg är brottsofferjouren professionell, och Broo underströk hur viktigt det är med professionell kompetens för att behandla självskador och psykoser som krisreaktioner.

Tommy Jonasson och Eskilstunamodellen

Tommy Jonasson är samordnare på BRÅ i Eskilstuna. Som seminariets siste talare berättade han om Eskilstunamodellen Våga vittna.

På initiativ av Brottsförebyggande rådet och polisen i Eskilstuna startade det upplevelsebaserade utbildningsprojektet Våga vittna under 2006. Projektet omfattar även representanter från skolan, socialtjänsten, stödcenter för unga brottsoffer, åklagarkammaren och tingsrätten. Idén har spridits till andra kommuner, bland annat Göteborg. Syftet är att förändra unga människors attityder kring att ställa upp som vittne.

Egentligen är det, enligt Jonasson, två projekt: Våga Vittna och Etik och moral. Jonasson inledde med att citera Hjalmar Söderberg: ”Man vill bli älskad, i brist därpå beundrad, i brist därpå fruktad, i brist därpå avskydd och föraktad. Man vill ingiva människorna något slags känsla. Själens ryser för tomrummet och vill kontakt till vilket pris som helst.” Fruktan och förakt är också ett slags bekräftelser, enligt Jonasson, som ändå menade att de flesta vill få positiv bekräftelse, bli älskade och hitta en talang.

Efter fältstudier i Eskilstuna kunde Jonasson fälla följande omdömen om karaktäristiska drag i ungdomars vardag: Hot och våld på skolorna. Otydliga och obefintliga regler. Avsaknad av konsekvenser. Dömda för hela skoltiden. Stort bekräftelsebehov. Riskgrupper. Rädsla och oroliga ungdomar bygger upp en fasad.

Projektet bjöd in samtliga elevråd från Eskilstunas skolor, och ställde frågan: Hur har ni det? Mötet ägde rum på ett slott, vilket Jonasson betonade som en framgång, att byta till en icke invand miljö gav förutsättningslösa diskussioner. Man besökte också Fryshuset i Stockholm för att få inspiration. Många av de förslag som fördes fram är idag reguljära verksamheter. Exempelvis en relationsdag i skolorna och Choice, där unga vuxna fungerar som länk mellan yngre elever, skolpersonal och andra vuxna. En enkät gick ut till samtliga Eskilstunaskolor årskurs 7 under våren 2006. Enkäten undersökte synen på polis och rättsväsende, utsatt-

heten för brott och obehaget i att bevittna brott.

Enkäten bekräftar enligt Jonasson att många ungdomar verkligen känner sig hotade, att toleransnivån för våld och kränkningar är hög, att kunskaperna om rättssystemet är låga och att tilliten till rättsväsende och socialtjänst är låg. Man undersökte också orsakerna till att ungdomar inte vågar vittna, och fick följande svar: Jag får inte vittna för mamma och pappa. Jag är ingen golare. Det angår inte mig. Om jag vittnar kommer de att slå ihjäl mig. Varför ska jag vittna, det var ju rätt åt henne.

Det gäller, enligt Jonasson, att få ungdomar att ta det ansvar det innebär att vittna. Han påpekade också det olyckliga i att skolorna pratar med både offer och gärningsman samtidigt, vilket juridiskt omöjliggör förundersökning. Skolorna ska inte agera polis, åklagare och domare. Detta konstaterande gav skolorna en aha-upplevelse, enligt Jonasson.

Förankringsarbetet i skolorna skedde i flera steg, Jonasson betonade att det var viktigt att ha med alla skolans personalkategorier i arbetet. Man siktade på att inrätta stödfunktioner, ge eleverna mentorer (unga vuxna), låta dem träffa poliser, åklagare och domare. Poliserna diskuterar kamratskapets gränser, åklagaren iscensätter en rättegång, stödpersonerna stöttar angående brottsoffrets känslor som rädsla och hämndbegär. Med hjälp av Forumteater har man testat de nya kunskaperna om systemet, projektet har även gjort en film, och man har dessutom hållit värderingsövningar. Det sistnämnda tillsammans med föräldrar.

Resultatet har blivit bättre kvalitet på polisanmälningar och bättre kontakter med skolpersonal och föräldrar. Stödcenter för unga brottsoffer har fått fler att våga vittna. Skolan har märkt en ökad känsla av empati mellan elever. Tingsrätten har fått anpassade rättegångssalar, bland annat har åhörarplatserna minskats för att undvika att gärningsmän får med sig supportergäng.

Unga vittnesstödjare har införts. Riktlinjer för skolornas anmälan av brott har införts. Jonasson betonar vikten av likadana regler överallt, det kan inte vara enskilda rektorers bestämmanderätt vad som ska polisanmälas eller inte. Delprojektet Choice - ditt val identifierade problem och förslag åtgärder. Problem: Våld i skolan, skolk, skadegörelse med mera. Orsak: Låg empatisk förmåga och ingen att prata problem med. Åtgärder: Unga vuxna förebilder och länkar mellan vuxenvärlden och ungdomarna, såväl på dagtid som kvällstid. Övningar i etik och moral fokuserade på frågeställningar som vad är trygghet, vad är en bra kompis, hur ser man på våld, stöld, mobbning och skadegörelse.

Relationsdagen identifierade också problem som: Bråk mellan olika klasser. Orsak: Unga människor saknar bra förebilder. Relationsdagen var en heldag utan vuxna enligt elevernas egna önskemål. Man arrangerade möten mellan olika elever i olika åldrar, till exempel mellan 17-åringar och elever i femte klass. Jonasson framhöll starkt just att barn och ungdomar själva fått stort inflytande som en orsak till projektets framgång. De vuxna har tvingats att inte bara höra utan också lyssna.

Att ge eleverna bekräftelser på att de duger såg Jonasson som centralt. Underifrånperspektivet, att utgå från ungdomars egna erfarenheter och behov, är det viktigaste för att nå framgång. Att bygga upp skoljourer för kontakter mellan barn- och vuxenvärlden ansågs också centralt. Skolorna måste våga mera, enligt Jonasson, idag klarar man inte av alla problem själva utan måste våga ta in kompetens utifrån.

Tommy Jonasson påpekade att gärningsmän ofta också är offer, och en publikröst citerade brottsforskaren Niels Christie som sagt att det ideala brottsoffret är en gammal dam ute mitt på dagen och överfallen av en ond man. Verkligheten ser inte sådan ut. Blir exempelvis ett vittne eller brottsoffer med ADHD tagen på allvar?

Enkätutvärdering

Resultatet av den i samband med seminariet genomförda enkätutvärderingen pekar entydigt på ett mycket lyckat utfall. En överväldigande majoritet av de tillfrågade har svarat ja på frågorna om seminariet givit ökade kunskaper och motsvarat förväntningarna.

Även föreläsarna fick genomgående mycket höga betyg av publiken. Värt att notera är att den mest oortodoxe föreläsaren Peter Gill fick det sämsta betyget, vilket kan tyda på en viss införståddhet och förförståelse hos de yrkeskategorier som var representerade på seminariet. Yrkeskategorier nästan uteslutande inom offentlig sektor, och där förvaltning och omvårdnad. Det var som redan påpekats synd att inte denna reaktion på Peter Gills provokativa upplägg kunde komma till uttryck i en förlängd diskussionsrunda efter föredraget. De hårda omdömena bland enkätens skriftliga motiveringar avspeglar nog just reaktionerna på de oortodoxa vinklingarna.

Samtidigt visar samma motiveringar att det också fanns delar av publiken som uppskattade Gills fördomsfrihet och strikt vetenskapliga attityd. Även de sammanfattande motiveringarna andas en mycket positiv inställning, med vissa anmärkningar angående att tiden för publikdebatt varit för kort. Besöket på museet och utställningen ESPK får också synnerligen uppskattande omdömen i enkäten.

Rapportörens synpunkter på seminariet

Seminariedelen av ESPK fokuserade, precis som textdelarna av utställningen, på statistik och faktauppgifter. Trots en del exempel från föreläsarna saknades ett aktörsperspektiv. Var fanns offren och förövarna? Var fanns detaljerna i enskilda händelser, detta som utställningen på ett så föredömligt sätt redovisat?

Flera föreläsare antydde att slagsmål på stan kan vara en kultur, men teoretiska fördjupningar av detta perspektiv saknades. Hela företeelseklustret kampsport, "fight clubs" och huliganvåld med så kallade "firmor" - löst associerade nätverk till supporterklubbar vars enda syfte är att få till stånd organiserade gruppslagsmål - blev över huvud taget inte belyst av ESPK.

Vidare saknades psykologisk sakkunskap, vilken hade kunna beröra såväl orsaker till gärningsmännens handlingar och deras självförståelse, som offrens trauman och rehabilitering.

Den offentliga sektorns och civilsamhällets perspektiv stod i centrum. Frivilligorganisationer, polis, skola, socialtjänst, rättsväsende och forskning utifrån etnologiska, pedagogiska och sociologiska perspektiv dominerade. Vilket gav hela arrangemanget ett mycket välfärdsstatligt intryck, på gott och ont. Det lämnades många exempel på åtgärder och goda insatser i framgångsrika projekt. Kanske hade det varit lika intressant att diskutera var och varför samhället misslyckas. Mycket få föreläsare berörde den känsliga frågan om populärkulturens påverkan - dataspel, rollspel och fiktiva våldsskildringar i många genrer. Liksom i hela ESPK-projektet fanns ett starkt fokus på alkoholkonsumtionens roll. Men blandmissbruk diskuterades nästan inte alls, och inte heller diskuterade man problemen kring tillgänglighet, langning, krogarnas öppettider och etableringsrätt.

- Vallås
- Snöstorp
- Fyllinge
- Östra stranden

Ett slag på käften

LÄNSMUSEET HALMSTAD
20.9 - 22.11 2009

En utställning om det språkvarnande gatubudet.
Från kaffes till restar. Öffna, gränsöverskridande
och parerade. Vad betyder ett slag och vad har de gjort för oss?

Priserna för utställningen:
20 dagar i Halmstad 120,-
22 dagar i 120,-

- 7,-
- 8,-
- 14,-
- 21,-
- 27,-
- 33,-

6. Offentlig föreläsning i november

Den 8 november föreläste Inger Lövkrona, professor i etnologi vid Lunds universitet, i Läns museets hörsal under titeln *Kniven, spriten och äran. Om att vara man på 1800-talet*. Föredraget bygger på studien *Blånader, blodvite och brutna näsor. Manligt våld i 1800-talets Österlen*, som finns publicerad av Nordic Academic Press i antologin *Mord, misshandel och sexuella övergrepp. Historiska och kulturella perspektiv på kön och våld*.

Lövkrona har undersökt domböcker från Ingelstads härad i sydöstra Skåne åren 1849-50. En kort bakgrund informerade om förändringar i lagstiftningen och de juridiska definitionerna på straffbart våld. Föreläsningen genomströmdes av ett genusteoretiskt, socialkonstruktivistiskt och identitetspolitiskt perspektiv, som angav våldsutövning som en del av en mer eller mindre historiskt oföränderlig maskulinitetskultur. Resonemangen om det kulturellt konstruerade våldet som del i manlighetsidealet fick flertaliga belysningar. Förlorad ära och heder angavs som en vanlig orsak till våldshändelser.

De frågor Lövkrona ställt till sitt empiriska material är följande: Vem var inblandad och varför? När och var slogs man? Hur slogs man, våldets praktik? Hur såg omgivningen på våldet? Redskap och tillhyggen fick också en relativt omfattande belysning.

Lövkrona återgav ett enstaka konkret exempel, gällande en tillfällig uppkommen konflikt om lösdrivande hästar. Jag citerar ur föreläsningen: "Det är i våra ögon mycket triviala händelser som startar bråket. I bakgrunden, inte som direkt utlösande faktor, ligger gamla konflikter, såsom en påstådd stöld, en oförrätt. Den direkta orsaken är ett förflugnet ord, våldgästning, att bli nekad en sup, en ekonomisk transaktion, lösdrivande djur".

Några stora kollektiva slagsmål, som så målande skildrats i skönlitteraturen av exempelvis Astrid Lindgren, har Lövkrona inte hittat i sitt material. Våldet utövas i slumpvis uppkomna konflikter mellan enskilda individer. De fysiska skadorna i misshandelsfallen från Ingelstads härad varierar från blåmärken (blånader), öppna sår (blodviten), krossade och brutna näsor, armar, revben.

Våldet riktar sig mot alla delar av kroppen, men främst mot ansikte och huvud. Straffen var böter, vars storlek avgjordes av hur grova de framkallade fysiska skadorna varit. De inblandade är från samma gårdar och byar eller från grannbyn. De känner vanligtvis varandra.

Slagsmålen utlöstes inomhus, i stugan (dvs. bostadsdelen), utomhus på gårdsplanen, på ägorna, eller på offentlig plats – landsvägen eller krogen. Gatuvåld idag avser det offentliga våldet, men någon motsvarande skarp skillnad mellan offentligt och privat fanns inte vid mitten av 1800-talet. På det hela taget ger rättsförfarandet i misshandelsfallen ett intryck av att varken de inkallade eller rätten såg särskilt allvarligt på förseelsen.

Alkohol finns ofta med i bilden, vilket inte är något märkligt med tanke på dåtidens höga brännvinskonsumtion. Alkoholpåverkan noterades sannolikt i rättegångsprotokollet för att understryka att våldet skedde i hastigt mod, kommenterade Lövkrona, som för övrigt menade att alkohol inte är orsaken till våldsbeteende, utan är en del i en manlighetskultur som rättfärdigar våld. Alkohol blir då ett sätt att ursäkta våldsutövningen.

Kontentan av Lövkronas forskningsresultat kan sägas vara att våld är ett inlärt kulturellt manligt beteende, relativt oföränderligt över tid.

7. Etnologiska forskningsuppgifter

I samarbete med Länsmuseum Halmstad har etnologiska institutionerna vid Göteborgs respektive Lunds universitet låtit andraterminsstudenter utföra fältstudier om våld. Dessa har redovisats i uppsatsform. Studierna har ingen direkt koppling till det konkreta faktamaterial som redovisats på utställningen ESPK, men ingår som ett led i museets kulturhistoriska dokumentationsuppdrag. Jämfört med de mycket konkreta juridiska och medicinska faktauppgifterna i utställningsmaterialet rör sig uppsatserna i ett större och mera abstrakt fält av teoretiska diskussioner kring samhällets och privatpersoners attityder till våld, upplevelser av våld, otrygghet och ofrihet. De är kritiska attitydundersökningar snarare än studier av faktiskt våld. Sofie Johansson och Lisa Mattson från Göteborgs universitet har presenterat studien *Skolan som slagfält*, där de genomfört en intervjuundersökning med gymnasieelever vid två skolor. Fokus ligger mera på skapande av kön, klass och etnicitet än faktiska våldssituationer. Undersökningen har utförts dels i en förort till Göteborg, dels i Halmstad. Ingemar Ekblad, Robin Ekelund och Daniel Wolski från Lunds universitet har genomfört studien *Väldet som styr våra tankar och steg*, där de i Halmstad undersökt hur föreställningar om gatuvåld påverkar beteendet i offentliga miljöer. Författarna har också följt en grupp nattvandrare. Cecilia Larsson, Caroline Lind och Emma Neckling från Lunds universitet har utfört studien *Gatuvåld, yrkesroller och föreställningar*, där de intervjuat akutvårdspersonal vid Halmstads sjukhus, om deras yrkesmässiga erfarenheter av våld och hur detta påverkat deras åsikter. Lisa Kristiansson, Mia Hadzic och Ann Barbara Birkmand vid Lunds Universitet har vidare gjort studien *Anders kommer!*, om attityder till och upplevelser av våld på en Halmstadskola. Slutligen har Ruben Andersson

och Anna Ågren, även de studenter vid Lunds universitet, genomfört studien *Nygammalt våld*, där de intervjuat äldre kvinnor i Halmstad om deras upplevelser av våld i nutid jämfört med förfluten tid, och därmed sammanhängande otrygghet.

8. Skapande skola

I samarbete med Länsmuseets ESPK-utställning har barn- och ungdomsförvaltningen i Halmstad genomfört ett projekt inom ramen för den av regeringen initierade stödformen Skapande skola. Denna har tillkommit för att stimulera så kallade estetiska lärprocesser, lärande där konstnärlig och kulturell kompetens tas i bruk, i skolans vardagliga inlärningsarbete.

Projektets delar enligt kultursamordnaren

Enligt kultursamordnare Hanna Norling på Halmstads kulturförvaltning växte Skapande skola-projektets innehåll fram vid en sammankomst inom Kulturkanalen. Kulturkanalen är en informationskanal mellan förskola/skola och kulturlivet med huvudsyfte att alla barn och unga ska ha möjlighet att uppleva, prova på och uttrycka sig inom de estetiska uttrycksformerna. Detta nätverk för tjänstemän, pedagoger och kulturutövare i Halmstads kommun sammanträffar med jämna mellanrum.

Vid en träff i början av 2009 berättade museipedagogen Johan Dahnberg om ESPK, framför allt om pedagogiken kring utställningen. Vad som saknades var konkreta förslag på idéer för att kunna nå målgruppen, högstadieelever skolår 8-9, vid sidan av själva utställningsbesöket. Under en diskussion föll bitarna på plats. Ett Skapande skola-projekt skulle vara den rätta formen för uppföljning och vidare bearbetning av intrycken och lärdomarna från ESPK. Kulturförvaltningen och Länsmuseet har ansvarat för respektive delar inom Skapande skola-projektet. Barn- och ungdomsförvaltningen har varit projektägare och stått för ansökningsen till Kulturrådet. Denna gjordes i mars 2009. Kulturrådet beviljade 479 000 kr i anslag, och har dessutom framhållit ansökan och projektet som föredömligt gjort. Man anar att

det är kopplingen till värdegrundsfrågor samt samarbetet mellan kommunala och regionala kulturinstitutioner som särskilt uppskattas av Kulturrådet.

Den kände och kritikerrosade ungdomsboksförfattaren Mats Berggren besökte ett tiotal klasser i oktober. Så här presenterades författarbesöken på kommunens webb: "Litteraturen som redskap syftar bland annat till att utveckla elevernas empatiska förmåga och förståelse för andra. I mötet med Mats Berggrens författarskap och hans intresse för samhället och samtidsfrågor vill vi introducera hans böcker och väcka frågor: Hur ser Sverige ut i dag? Vad är bra, vad är dåligt? Varför har det blivit så? Vad kan vi göra åt det som är dåligt? Vart är vi på väg?"

Skri-varpedagogen Mymmel Blomberg har hållit skri-varworkshops där eleverna fått skriva bland annat utifrån tematiken offer - förövare. Länsteatern Teater Halland in-
volverades genom att eleverna såg en föreställning i teaterns Lorca-projekt, pjäsen Om Kärleken. I direkt anslutning till föreställningen träffade eleverna dramaturgen Anna Berg och föreläsningen "En väv av tecken" (ur Riksteaterns föreläsningsserie för skolan) där hon hjälpte eleverna att skapa en återblick till den föreställning de nyss hade sett; vad ville Lorca, regissören och scenografen delge oss genom sina val av scenografi, kostym och masker? Här hittade eleverna ett sätt att beskriva och reflektera kring teaterupplevelsen.

I skrivande stund planeras även skolbioföreställningar med anknytning till temat. Andra teaterföreställningar inom ramen för projektet har varit Teater Peros Ensamma krigare, som handlar om våld i skolmiljö. Så här beskrivs Teater Peros föreställning på teaterns hemsida: "Samma känslor fast utifrån två helt olika perspektiv, från den som utsätter och från den som är utsatt. Två vuxna män berättar om sin skoltid och det visar sig att båda berättar om samma skeende. Det handlar om hat, rädsla och grymhet. Både

barn som mobbar och de som blir mobbade är experter på en och samma sak – att dölja sin situation.”

Dessutom har Teater I:s uppsättning *Som glöd under snö* besökt klassrummen. Så här beskriver teatern sin pjäs: ”Med vår föreställning vill vi väcka frågor kring våldets orsaker. Varför kan en människa nästan döda en annan? Vem är offer? Har vi alla samma förutsättningar att förverkliga oss själva? Är våld och aggressivitet en del av mansrollen? Föds våld ur makt eller ur vanmakt? Är försoningen möjlig?”

Under våren 2010 fortsätter teaterbesöken, då med Mats Berggrens pjäs *Hjältar i Friteaterns* uppsättning. Så här beskrivs pjäsen på Friteaterns hemsida:

”I denna händelserika föreställning prövas hjälterollen och byter skepnad. Vi möter en brokig samling, bl a den unga flickan som inte vill gå i skolan och lever sitt liv genom idolerna på TV, pacifisten med drömmar om en mer miljövänlig värld, Karl XIV Johan och Paris Hilton. På nyheterna får flickan höra talas om ett drama som utspelar sig på en skola. Hon dras in i dramat och gränsen mellan fiktion och verklighet suddas ut. Vi får följa med på hennes resa mot insikten om sitt eget värde – att våga vara sin egen hjälte. I föreställningstiden ingår ett dramapedagogiskt arbete för att ge eleverna möjlighet att fundera vidare och reflektera över vad de sett.”

Teater, författarbesök och skrivworkshops inom ramen för *Skapande skola* och besök på ESPK-utställningen har väckt mycket positiva reaktioner på skolorna, såväl bland lärare som elever. Mymmel Blomberg rapporterar att till och med svensklärarna blivit imponerade av elevernas skrivande. En sammanfattande reaktion kan vara att lärarna genom ESPK och det därmed sammanhängande *Skapande skola*-projektet fått verktyg att ta tag i värdegrundsfrågor, menar Hanna Norling. Skolan brottas med problem omkring våld och konflikter dagligen, men saknar ofta ingångar till att

behandla problematiken. ESPK har fungerat som igångsättare. Samtidigt har skolan fått upp ögonen för Läns museet.

Samarbetet har fungerat mycket bra, tycker Hanna Norling. Hon beskriver en effekt av utställning plus forumteater så här: "när eleverna samlats utanför entrén har det varit småtycket och kaxigt som vanligt. Sedan har stämningen förändrats radikalt, många har blivit mycket berörda. De elever som blivit starkast berörda, illamående och med svimningsanfall, har blivit omhändertagna av sina kamrater, där har det visat sig en fantastisk empati. Reaktionerna visar att detta är på riktigt, vilket också avslöjas genom att så gott som samtliga elever sagt sig känna igen situationerna i Forumteaterscenerna. Det visar att de inte är överdrivna."

Hanna Norling skulle vilja gå vidare med alla de goda idéer och erfarenheter projektet givit upphov till. "Det har varit förhållandevis lätt att få med skolorna, de har själva känt hur angeläget ämnet är." Att projektet har varit väl förankrat hos barn- och ungdomsförvaltningens chef Margaretha Perborg är en orsak till framgången, menar Hanna Norling, som dessutom påpekar att informationspaketeringen av projektet varit ytterligare en nyckel till framgång. "Vi har använt ESPKs brevhuvud på allt material vi skickat ut".

De skolor, lärare och rektorer, som velat ha en personlig presentation av projektet har dessutom fått det, något som bidragit till att så många velat vara med. Till de största fördelarna med att samordna ESPK med ett Skapande skola-projekt hör också att medel från Kulturrådet kunnat användas till att täcka kostnaderna för att bussa alla skolelever till Läns museet och utställningen.

Anita Mellbergs erfarenheter

Anita Mellberg, som är kulturkonsulent på Kulturskolan i Halmstad, framhåller även hon att kontakterna med museet varit mycket goda redan från början.

Johan Dahnbergs insats för att på ett tidigt stadium sprida kunskap om ESPK via Kulturkanalen, och direkta kontakter mellan museichefen Sven Lundström och Barn- och ungdomsförvaltningens chef är värda att poängtera, enligt Mellberg. Projekten har hela tiden haft bra förankring och stöttning på chefsnivå. Problemen kring mobbning, och offer - förövare-relationen, hade Barn- och ungdomsförvaltningen redan tidigare behandlat. ESPK passade alltså in i ett problemområde vars angelägenhet lyftes ytterligare i och med att det handlar om lärares arbetsmiljö. En stor del av skolans försök att skapa en god arbetsmiljö för såväl lärare som elever går åt till att försöka förhindra våld och andra övergrepp.

Anita Mellberg var den som formulerade Skapande skola-ansökan till Kulturrådet. Inbjudan till Halmstads skolor formulerades så här på kommunens webb: "Alla skolor med elever i årskurs 7-9 kommer att erbjudas att kostnadsfritt delta i projektet. Varje skola definierar vilka delar av projektet som just deras skola önskar fördjupa sig i, allt efter behov och önskemål. Nya uttrycksformer kan tillkomma och kanske just er skola har idéer som vi kan hjälpa till att förverkliga."

Och så här presenterades ESPK på Kulturskolans hemsida i samband med initieringen av Skapande skola-projektet: "Ett slag på käften Läns museet Halmstad, 20 sep-22 nov. Elever i årskurserna 8-9 erbjuds gruppvisningar av utställningen Ett slag på käften under ledning av museipedagoger med uppföljning i direkt anslutning. Här får eleverna följa offer och gärningsman samt andra inblandade, till exempel sjukvårdspersonal, polis och rättsväsende, från slag till rehabilitering. I utställningen görs en historisk tillbakablick över samhällsväldet och besökarna visas goda exempel på var man kan vända sig för råd, hjälp och stöd samt hur man som utomstående kan göra en insats. Rollspel, teater och in-

teraktivitet blandas med faktauppgifter och egna ställnings- taganden i svåra frågor. Förhandsvisningar samt för- och efterarbete kommer att erbjudas berörda lärare och elev- vårdspersonal. Den 1 och 2 oktober arrangeras seminarium och paneldebatt kring ungdomsväldet. Länsmuseet kommer dessutom att arrangera en filmserie på tema Stadens våld på onsdagskvällar under hösten.”

54 lärare deltog i den speciella lärarvisningen av ESPK- utställningen. Anita Mellberg framhåller med stolthet att hennes ansökan ligger på Kulturrådets hemsida som ”det goda exemplet” på hur ansökan och projekt ska formulera- ras. Hon framhåller dessutom värdet av Kulturkanalen som samarbetsform mellan kulturinstitutioner och skolan, och kallar det en ”mäklarverksamhet”.

”Det kan vara svårt att ta sig in i skolans värld, men vi erbjöd ett ämne de inte kunde tacka nej till, eftersom detta är problem som i högsta grad existerar på skolans hemmap- lan.” Anita Mellberg framhåller också att ESPK varit ett framgångsrikt exempel på estetiska lärprocesser, alltså att kulturverksamheter integreras i skolornas pedagogik.

”ESPK har varit en ingång, ett sätt att påbörja en dis- kussion och ett pedagogiskt arbete.” De många olika de- larna i projektet har givit många olika infallsvinklar, vilket har möjliggjort en individualisering av elevernas deltagande och engagemang. Även årskurserna 6 och 7, som inte sett utställningen, har fått del av andra inslag, exempelvis teater- besöken. Anita Mellberg framhåller hur starka elevreaktio- nerna på projektet varit, och hon menar att det varit en stor fördel att Forumteatern och utställningsdramatiseringarna genomförts av ungdomar. Det skapar en större trovärdig- het i andra ungdomars ögon. ”Forumteater är ett fantastiskt pedagogiskt grepp, det har gjort scenerna verkliga för elev- erna”.

Teater och dramatiseringar är ett medium som passar ungdomar, och Mellberg hänvisar till många positiva lärarreaktioner, som uttryckt att dramatiseringarna hjälpt pedagogerna att "nä till pudelns kärna". Skolpersonalen behöver någonting konkret att hänga upp problemställningen på, för att kunna ta tag i hela värdegrundsdiskussionen på ett pedagogiskt interaktivt sätt. Dramatiseringarna har gjort det svårt för besökarna att fjärma sig från utställningens innehåll, diskussionen har så att säga uppstått av sig själv, utifrån behovet av att bearbeta starka upplevelser. Barn- och ungdomsförvaltningen har också lärt sig vikten av uppföljningar, inte minst med lärarna, för att se till att projektet fortlever ute på skolorna.

ESPK har banat väg för Skapande skola-projektet, enligt Mellberg, museet har visat vilka medel som måste till för att väcka elevernas intresse. Samarbetet kring projektet har underlättats eftersom museet och utställningen fungerat som nav. Lärarna har hittat till museet och börjat betrakta det som resurs. "Men det är också uppfordrande för museet att följa upp den goodwill och det nyväckta intresse man fått genom ESPK, man måste vara lika kvalitetsinriktade i framtiden".

Det fanns på ett tidigt stadium funderingar kring möjligheten att erbjuda även yngre årskurser ett utställningsbesök. Begränsningarna i besöksgruppernas ålder - åk 8-9 - beror enligt Mellberg på att man inte kunde ta ansvar för yngre besökare och de starka inslagen i utställningen ESPK. "Skapande skola vänder sig ju också enbart till elever i skolår 7-9. Vi var ganska tidigt på det klara med att målgruppen därför skulle vara de äldsta eleverna och därmed föll valet på åk 8-9. Dessutom skulle museet med det antalet elever i de åldersgrupperna klara logistiken kring transporter och visningar."

Bo Ericson, Läns museet Halmstad och Johanna Stakeberg, Länsförsäkringar Halland

9. Medarbetarnas berättelser

Projektet ESPK på Länsmuseet Halmstad har personliga bakgrunder. Antikvarie Bo Ericson upplevde gatuväldets konsekvenser när en nära vän blev drabbad. Flera bland museipersonalen visade sig ha liknande erfarenheter, både av anhöriga som drabbats, och händelser man själv bevittnat. Man upplevde också att mediarapporteringen gav en bild av ökande gatuväld i Halmstad. Detta kopplades till Läns-museets övergripande kulturhistoriska uppgift, att insamla material kring och dokumentera samtida folkliv och samhällssituationer. Genom att samla in ”i realtid” menade man sig ha större möjligheter till autenticitet. Museets medarbetare diskuterade situationen utifrån frågeställningar om normer, värderingar, föräldraroller och förhållandet mellan ungdomars livsvärldar och vuxenvärlden. Diskussionen ledde till en önskan om att kunna gripa in i en större samhälls-diskussion med vilja att påverka. Vidare kopplade man till den prioriterade kulturpolitiska målsättningen för regionala kulturinstitutioner, att vända sig till barn och ungdomar. Ett samhällsengagerat perspektiv växte fram: kunde man med utställningen bidra till att förhindra gatuväld genom att förbättra värdegrundsuppfattningen bland ungdomar, ge pedagogiskt utformade faktaupplysningar om gatuväldets konsekvenser och ta del i debatten? Utställningens målsättning blev att skapa en vilja till positiv förändring. För att få en bild av projektets bakgrund har jag intervjuat sex av ESPKs medarbetare. Projektledaren och idégivaren antikvarie Bo Ericson, museipedagog Johan Dahnberg, utställningens formgivare Håkan Kvist, länsmuseets chef Sven Lundström, informatören Maria Bonde samt Länsförsäkringars Johanna Stakeberg. Jag låter dem berätta själva om hur projektet startade och vilka slutsatser de dragit av utförandet.

Bo Ericson, antikvarie

För 16 år sedan jobbade jag vid Länsmuseet i Kristianstad. En kväll blev min kamrat Peter nerslagen på stan och förd till sjukhus med skallskador. Det tog mig väldigt hårt. Egentligen har idén till ESPK funnits ända sedan dess. I början av 2007 presenterade jag förslag och en utställningsskiss till ESPK. Utställningen skulle vara som en tredimensionell berättelse, från ett slag på käften till konsekvenserna av det. Vi sökte upp Johanna Stakeberg på Länsförsäkringar. Kravet på motprestation var att projektet skulle få en fortsättning. Den reaktionen fick vi också från andra håll. En rektor jag pratade med sa att han inte ville ha en ”endagsföreläsning som bara kommer hit och rör upp allting och sedan försvinner”. Vi skulle behöva ta fram pedagogiskt material, en lärarhandledning, som skulle kunna fungera även efter att utställningen hade stängt.

Alla förstod behovet av extern finansiering. Att vi hade Länsförsäkringar i ryggen var viktigt när vi sökte medel från andra håll: Ljungbergsska stiftelsen, Trygga Halmstad, Kulturrådet och Region Halland.

Det är ett lustigt sammanträffande att projektet har kostat ungefär lika mycket som jag beräknat att slaget på käften kostar samhället: en och en halv miljon kronor. Kan utställningen bara förhindra en enda allvarlig käftsmäll så har den betalat sig ur samhällets synvinkel. Den händelsekedja vi ville skildra avgjorde sedan vilka yrkesgrupper som kontaktades för dokumentationsarbetet: ambulanspersonal, akutpersonal, poliser, rättsväsendet. Ingen var avog till att ställa upp. I synnerhet akutuårdspersonalen har varit fantastiska. Där hamnar alla inblandade. De har ställt upp med sina kunskaper och med utrustning till akutrummet i utställningen. Även med installationen av utrustningen i utställningen, allt för att det skulle se realistiskt ut. De hjälpte oss även med filmningen på sjukhuset. Idén till filmen från

centrala Halmstad en helgkväll fick jag när jag gick hem från järnvägsstationen just en sådan natt. Många har ställt frågan: Var är föräldrarna? Men ingen har ifrågasatt krogarnas öppettider.

Ursprungligen hade jag planer på att redovisa alla våldsbrott i hela Halland, men fick överge det när jag förstod hur mycket det var. Inte ens hela Halmstads brottsstatistik var möjlig att redovisa, jag fick nöja mig med vissa delar av innerstaden. Och begränsa till en viss brottskod en viss tid på dygnet: grov misshandel riktad av en man mot en annan man över 18 år, oprovocerat, mellan kl 00 och 04. I gruppen förstod vi tidigt att det skulle vara svårt att attrahera en stor allmän publik till detta tema. Alltså måste utställningen riktas till en bestämd målgrupp, vi valde högstadieelever.

Utställningen är avsiktligt byggd för en visningsgrupp på 15 personer plus guide. Det blev trångt men låg inom handikappnormen för tillgänglighet. Utställningen är medvetet byggd för att vara obehaglig. Vi ville minimera texten för att i stället satsa på suggestion via bild, film, ljud, berättelser och dramaturgi. Vi hade inte gjort den annorlunda även om vi vetat på förhand att några elever skulle svimma på grund av de starka effekterna.

Forumteatern har varit en avgörande del för att skapa en helhetsupplevelse genom att ge ett annat perspektiv. Besöket här har så att säga varit en dubbel upplevelse. Pedagogiska aspekter har varit helt avgörande för hela projektets genomförande. En mycket positiv effekt är också att vi har fått kontakt med människor ute i samhället som vi aldrig skulle fått annars.

Möjligen kan jag ångra att jag inte fått kontakt med förövare. Ett mera aktuellt offer-förövareperspektiv hade behövts. Vi har varit i kontakt med medlingsverksamheten, men det är svårt att nå människor som nyligen råkat ut för våldsbrott, och mycket svårt att nå förövare.

Vi har vi haft en referensgrupp bestående av mig, Johanna Stakeberg från Länsförsäkringar samt en person vardera från polisen, socialtjänsten och Trygga Halmstad. Under förberedelsearbetet deltog även Anneli Palmsköld, etnolog och antikvarie vid museet. Vår informatör Maria Bonde har också varit med vid ett par tillfällen. Jag sammankallade dem vid behov under dokumentationsfasen.

Johan Dahnberg, museipedagog

Vi har löpande utställningsmöten på museet, där medarbetare flaggar för idéer. Bo Ericson hade nämnt uppslaget till ESPK ett flertal gånger på sådana möten, men idén bottenade inte därför att vi kände osäkerhet om utförandet. Vilken stil, vilket upplägg skulle vi ha för att genomföra en utställning om oprovocerat gatuvåld och få den att fungera? Jag hävdade att det behövdes en utarbetad pedagogik. Det fanns även medarbetare och vänner som sa att det kommer att bli svårt att locka ströbesökare om vi bara marknadsför utställningen som en dokumentation av gatuvåld.

Sedan ganska länge har dramatiserade visningar och historiska iscensättningar förekommit lite varstans i landet. Museet hade tidigt på 1990-talet sådana visningar på Halandsgården, vårt friluftsmuseum. Jag drog mig också till minnes ett föredrag i Östersund om gestaltande visningar av en utställning om flyktingar, med inslag av forumteater. Detta var en modell som vi ville pröva.

Frågan i den första planläggningen var hur vi skulle kunna få folk att komma till utställningen. Lösningen blev kopplingen till pedagogiken, skolorna och ett Skapande skola-projekt.

Vi tog kontakt med Margareta Ek och Sturegymnasiets estetelever. Den första tanken var att enbart ha skådespelare som statister, figuranter eller markörer, inne i utställningen. Men jag var mer inne på att de skulle finnas med och leda

hela visningen. Resultatet blev en kompromiss: dramatiserade iscensättningar på de olika stationerna i utställningen och en museiguide som utvecklade faktamaterialet och pekade på problemställningarna i dramatiseringarna. Tack vare dramatiseringarna och forumteatern fick vi det oöverträffade pedagogiska greppet, att ungdomar utbildade andra ungdomar. Uppmärksamheten hos tonåringar blir helt annorlunda om det är nästan jämnåriga som visar någonting, jämfört med om det är en vuxen föreläsare. Sturegymnasiets lärare visade sig mycket lätta att jobba med. De har fungerat som regissörer, vi som producenter.

Nu började konturerna till utställningen klarna, det kändes som om vi kunde få en bra visning. Men problemet med publiken kvarstod. Hur skulle vi få med oss skolorna? En erfarenhet är att om satsningarna arbetas fram ensidigt av en part blir engagemanget inte på topp i alla led. Istället för att vi på museet själva försöker nå enskilda lärare för att få dem att boka visningar blir vår samverkan ihop med kommunens nämnder och förvaltningar en styrka som når fram.

Vi presenterade ESPKs idéer för kommunens tjänstemän och med dessa idéer som utgångspunkt växte 2009 års Skapande skola-projekt fram. Efter ett möte på Kulturkanalen skrev Anita Mellberg på rekordtid en ansökan till Kulturrådet, där hon också fick hjälp av oss med texter om ESPK. Det blev ett projekt där museibesök, teater, författarbesök, film och skivrarverkstad tog fasta på det oprovocerade gatuvåldet, värdegrundsfrågor samt etik och moral. Att allt detta flöt så friktionsfritt är mycket tack vare de upparbetade nätverk mellan såväl länets kulturkonsulenter som oss och kommunens tjänstemän.

Med Skapande skola löste vi en rad vardagsproblem och det gjorde det lättare att nå vår målgrupp. Tack var det genomarbetade angreppssättet tillsammans med kommunens

tjänstemän blev budskapet i vårt erbjudande mycket tydligt och klart och därmed också lätt att ta till sig för lärare och skolledare.

I april 2009 fick kommunen besök av kulturministern och tjänstemän från Kulturrådet. När vi presenterade ES-PKs pedagogiska insatser tyckte vi oss också få ett kvitto på att våra projekt uppskattades på högre ort.

Forumteateridén var egentligen den sista pusselbiten. Vi visste att vi skulle bli tvungna att dela på besöksgrupperna när de kom till museet. Hela klasser hade inte fått plats inne i utställningslokalen. Så hur skulle vi sysselsätta de besökare som inte var inne i utställningen? Från vår sida föreslog vi värderingsövningar, men Sturegymnasiets lärare föreslog genast forumteater.

I ett pedagogiskt paket, som kommer att spridas i hela Halland, ingår en film där skådespelarna spelar upp sina scener, men utan publik. I stället ställs frågorna direkt in i kameran, till betraktaren, och filmen kan pausas så att ändringarna i förloppet kan diskuteras ute på de skolor som tar del av filmen. I filmen ingår för övrigt också delar av det filmade dokumentationsmaterial från Halmstads gator och akutmottagningen som visades i utställningen, samt delar av seminariet och röster och funderingar från elever som sett utställningen. Filmen kan nog bli en känslomässigt direkt upplevelse, film får igång hjärnan på ett annat sätt än skrivet material.

Håkan Kvist, utställningsdesigner

Jag hade samarbetat med Bo Ericson redan tidigare, bland annat med Läns museets stora utställning om popgruppen Gyllene Tider år 2004. Därigenom hade jag redan kännedom om utställningslokalen, och visste hur många kvadratmeter jag hade till mitt förfogande. Det underlättade många av de tekniska lösningarna. Bo hade mycket klara

visioner om hur han ville ha utställningen organiserad, och min uppgift bestod mest i att förverkliga dem och gestalta på bästa sätt.

Några små detaljkorrigeringar fick göras, angående placering av montrar och liknande. Vi träffades under förprojekteringen och jag gjorde bilder i datorn för att illustrera hur miljöerna skulle kunna utformas. Det visade sig fungera att följa en berättande linje. Vi hade en utmärkt kommunikation och detaljerna växte fram underhand. Ett bra nätverk runtomkring möjliggjorde också det lyckade resultatet.

Att över 20 besökare har svimmat tycker jag är ett tecken på att effekterna har fungerat över förväntan, något sådant har jag aldrig varit med om tidigare. Dramaelevernas gestaltningar har också varit en förutsättning för framgången, liksom initiativet att redan ha löst finansieringen för besökarnas bussresor till utställningen.

Över huvud taget har Länsmuseet tänkt mycket otraditionellt, i positiv bemärkelse. Svenska museer är oftast alldeles för konventionella i sina utställningsarrangemang. Fler utställningar av den här sorten behövs.

ESPK är naturligtvis också angeläget på grund av sitt ämne. En vandringsutställning skulle vara önskvärt, för budskapet gäller i alla kommuner i hela Sverige.

Sven Lundström, museichef

Idén till ESPK dök upp när vi spånade om utställningsidéer för ca åtta år sedan. Sedan har den legat och grott och formats. Finansieringsfrågor har diskuterats och samarbetspartners inventerats.

Vi vill ju förstärka samtids- och samhällstänkande i vår verksamhet, och samtidigt anknyta till museets uppgift som samhällets minne. Vi har en självklar uppgift att också dokumentera dagens liv och leverne. Tanken är också att man genom att studera nutida samhällsföreteelser med hjälp av

kulturvetenskaperna skall kunna ge en alternativ, i detta fall etnologisk, bild av samtiden.

Idealbilden av museet är att det fungerar som en arena, eller ett instrument i samhället där man kan lyfta upp händelser och problembilder som behöver belysas. Vi försöker med andra ord hitta användningsområden för museet där vi kan vara delaktiga i en bred samhällsdiskussion, och att samverka med andra. ESPK skall ses i det ljuset.

Det har alltså hela tiden varit vår mening att det inte räcker med själva utställningen. Den måste kompletteras med programverksamhet, seminarier och pedagogik. Programverksamheten har väl tyvärr inte varit idealisk, den skulle behövt vara bättre samordnad, mer integrerad med projektets övriga delar och samverkansparter samt marknadsförd på ett tydligare sätt. Pedagogiken med estetelevernas dramagestaltningar har däremot varit en viktig och central del i hela projektet som gjort betydande avtryck.

2006-2007 var vi redo att plocka in det som skulle bli ESPK i verksamhetsplanen. Det har inte funnits något stort behov av att sälja in projektet, varken internt eller externt, eftersom alla varit överens om att det var ett angeläget ämne. Även museets styrelse var lätt att övertyga om projektets möjligheter.

Dokumentationen i fält som sköttes av antikvarie Bo Ericsson och fotografen Jan Svensson startade långt innan projektets hela finansiering var klar, lite grann i övertygelsen om att ett bra projekt till slut alltid hittar sin finansiering.

Det har visat sig vara riktigt. Alla har i slutändan varit så eniga om att syftet är angeläget och behjärtansvärt. Länsförsäkringar i Hallands positiva attityd har betytt mycket för att få med andra finansörer på tåget, förutom att näringslivskopplingen är en styrka i sig.

Halmstad kommun bidrog genom Trygga Halmstad med medel liksom Ljungbergska stiftelsen i Halmstad. Därifrån

har vi hela tiden fått en mycket positiv uppbackning. Region Halland har också ställt upp helhjärtat på satsningen. Kulturskolan i Halmstad har genom Skapande skola-projektet ställt upp helt föredömligt.

Som regional kulturinstitution har vi ett ansvar att driva verksamhet inte bara i Halmstad. Samtidigt vet vi att en utställning på en ort självklart också i huvudsak attraherar just den ortens publik. Redan tidigt var vi överens med finansierarna att den utställning som byggdes på museet skulle kompletteras med en pedagogisk del som skulle spridas på skolorna i hela Halland.

Att göra en vandringsutställning betraktade vi som mindre effektivt. Istället blev det ett pedagogiskt paket bestående av en ESPK-box innehållande en Lärarhandledning med anvisningar om hur man kan arbeta med värdegrundsfrågor, en film som sammanfattar arbetet på museet, i seminarierna, forumteater mm, samt denna rapport. Materialet distribueras till alla klassföreståndare för klass 8-9 i hela Halland.

Reaktionerna från omvärlden har varit positiva på att museet lyft ett angeläget ämne som man uttrycker det. Inte ens det faktum att ett tjugotal elever, eller en på hundra har mått dåligt under visningarna har lett till negativa reaktioner från föräldrar eller lärare. Att några ungdomar har svimmat under visningen betraktar jag som ett kvitto på att vi har lyckats i vårt uppsåt att rycka tag i och verkligen beröra besökarna.

Att söka sig bort från mainstreamaktiviteter tycks underlätta finansiering och uppbackning. Finansierarna har fått valuta för de pengar de satt in.

Ska jag slutligen säga något självkritiskt får det väl bli att vi har fokuserat på ungdomars individuella, etiska perspektiv. Vi har inte ställt kritiska frågor till beslutsfattarna. Till exempel är det samma kommunala nämnd som fattar beslut om utskänkningstillstånd och öppettider på krogarna som

ska värna ungdomarnas väl. Frågan om huruvida ökat alkoholintag leder till ökat våld skulle diskuterats mera utförligt, och vi skulle satt in den näringslivspolitiska frågan om krogetablering och öppettider i helhetsbilden med våldshändelser på gatorna.

Etnologin som samhällsvetenskap skulle kunna användas mer som utredningsresurs. Att systematiskt också lägga ett kulturvetenskapligt perspektiv på samhällsplaneringen, på stadsmiljö och levnadsförhållanden, skulle ge nya insikter om människors vanor och beteenden och utgöra ett spännande komplement i utrednings- och remissfloran. Det vore värt att pröva.

Maria Bonde, informatör

Projektgruppen har bestått av Bo Ericson, Sven Lundström, jag själv, Johan Dahnberg och så småningom också Josefin Andersdotter. I förberedelsearbetet fanns också Anneli Palmköld, antikvarie på museet. Jag har ansvarat för information och marknadsföring.

I oktober 2008, när vi fick veta att Länsförsäkringar skulle stödja oss gick vi ut med ett första pressmeddelande som väckte uppmärksamhet. Det kändes nytt och udda med inbäddat näringsliv i ett museiprojekt. Överhuvud taget har det varit stort intresse från både media och allmänhet för projektet.

Målgruppen har varit skolan. Dem har vi nått inte minst genom ett mycket gott samarbete med Kulturkanalen. De har bl a vidareförmedlat information via sina nätverk och vid ett tillfälle bjöds pedagoger in till en informationsträff i deras regi där Johan Dahnberg, vår museipedagog, berättade om projektet och vad vi kunde erbjuda dem.

Vi har inte behövt kämpa för att nå vår målgrupp, målgruppen har snarare hört av sig till oss, det är vi inte så vana vid. Bokningarna började komma redan i maj. Skolorna har verkligen hittat hit, det är mycket positivt.

Vad gäller allmänheten däremot kan man väl säga att vi har fått massor av cred, men det är inte så många som har besökt utställningen. I projektgruppen var vi tidigt på det klara med att ämnet och på det sätt utställningen skulle utformas inte skulle attrahera en bred allmänhet. För det hade det bland annat krävts dramatiserade visningar för allmänheten. Det är de som väckt uppmärksamhet och som skulle ha kunnat locka fler allmänna besökare. Det hade också krävts ett mer genomarbetat program för allmänheten. Utöver skolvisningarna hade vi inte förväntat oss jättehöga besöks-siffror, det är varken högre eller lägre besöks-siffror än vad vi brukar ha på utställningar generellt.

Vi gick tidigt ut med informationsmaterial. Våren 2009 tog jag fram en första folder om projektet. Den placerades ut strategiskt hos samtliga våra samarbetspartners, som till exempel polisen och socialtjänsten.

Museet får ibland kritik för att vi inte syns tillräckligt. Folk vill ha fler och större annonser, stora affischer på stan osv. Att vi inte har möjlighet till detta beror bland annat på en mycket begränsad marknadsföringsbudget. Jag är van vid att ha cirka 15 000 kr per utställning att röra mig med. I samband med ESPK har jag haft 100 000 kr. Eftersom budgeten har varit så generös har vi haft råd att återkomma kontinuerligt med annonser i flera olika tidningar och mer material, som t ex affischer på stortavlorna i centrum.

Vidare har vi förlitat oss på nätverkande för att sprida kännedom om projektet. Det är också en av museets främsta informations- och marknadsföringsstrategier generellt. Den vårdpersonal vi samarbetet med har spridit material på sjukhuset, poliser har spridit material på sin arbetsplats, Länsförsäkringar, frivilliga organisationer och kommunala förvaltningar via sina nätverk och så vidare.

Förutom detta har vi vårt eget adressregister och två digitala nyhetsbrev. Ett som riktar sig till allmänheten och

ett som riktar sig till pedagoger. Totalt rör det sig om ca 800 prenumeranter som sedan utställningen öppnade fått inbjudan till invigning, information om utställningen och tillhörande program.

Skapande skola-projektet som pågår hela läsåret heter också *Ett slag på käften* och använder den grafiska form vi tog fram till utställningen. Såväl namn som grafisk form lever därmed kvar hos vår målgrupp långt efter det att utställningen stängt.

Ämnet har öppnat så många dörrar. Det har varit en mycket positiv erfarenhet att arbeta med så många utomstående aktörer.

En av våra utmaningar efter utställningen är att förvalta och ta tillvara det "goda rykte" vi skapat. Men här handlar det också om att ta tillvara alla nya relationer vi fått. Vi har till exempel planer på att trumma samman en focusgrupp och jag skulle gärna fråga de som på ett eller annat sätt varit inblandade i arbetet kring ESPK om de vill medverka. Här finns säkert gott om åsikter och förslag kring vår verksamhet.

Samtidigt kan de bidra med mun-till-mun-marknadsföring eller "buzz-marketing" som det också kallas. En metod som visat sig från sin bästa sida inför och under utställningen, och som också visat sig mer effektiv än vad vi vågat hoppas. Vi är inte bortskämda med att lyckas skapa "snackisar" på stan, men under ett par veckor var det så. Och även om det i praktiken inte innebär att alla som hört talas om utställningen tar sig till museet så har fler blivit medvetna om oss och vår verksamhet. Sett ur marknadsföringssynpunkt har projektet förhoppningsvis lett till en attitydförändring hos en del. Sedan ska man inte tro att "buzz" skulle vara den allenarådande vägen. Styrkan ligger snarare i kombinationen av metoder. Inte minst samarbetsparterna själva har frågat efter traditionella trycksaker att sprida: flyers, inbju-

dan, affisch, samt press, stortavlor och annonser.

Jag trodde aldrig att folk skulle bli så berörda av ESPK. Dramaoplevelsens gestaltningar har varit oerhört lyckade, de har lyft hela utställningen. Samtidigt kan jag tycka att den historiska biten i själva utställningen kommit bort. Det historiska perspektivet, reliefen, saknas. Var det verkligen bättre förr? Sedan hade jag gärna sett ämnet ur fler vinklar. Mediaperspektivet t ex. Hur skildras våldet i kvällspress och dagspress? Hur bidrar det till vår bild av verkligheten?

Johanna Stakeberg, Länsförsäkringar Halland

Jag blev kontaktad av Bo Ericson redan hösten 2007. Han hade förstått att vi stöttar brottsförebyggande arbete, bland annat med Non Fighting Generation, och beskrev vad Länsmuseum ville göra. Jag tyckte det lät jätteintressant. Jag är socionom i botten, och har studerat kriminologi. I två år var jag verksam på BRÅ i Stockholm. Inom socialtjänsten har jag jobbat som fältassistent med inriktning på kriminella ungdomsgäng, och som samordnare för lokala brottsförebyggande åtgärder. Sedan 2006 är jag trygghetsutvecklare på Länsförsäkringar Halland.

Inom Länsförsäkringars visionsarbete, att Halland ska vara en trygg plats att leva och bo i, söker vi konkreta aktiviteter att stötta. Samhällsengagemanget ska gå ut på att arbeta långsiktigt för att förändra attityder, värderingar och beteenden. Inom bolaget förde vi en diskussion om hur vi skulle stötta ESPK. Vi hade två möten med Sven Lundström och Bo Ericson innan vi gav besked om hur stor vår insats skulle bli.

ESPK väckte en allvarsam nyfikenhet och en hundra procentig uppbackning från ledningen. Vårt enda motkrav var att projektet dokumenterades, så att vi har möjlighet att sprida det. Länsförsäkringar Halland finns ju över hela länet. Vi är en affärsdriven verksamhet så vi måste fråga oss:

Vad får vi tillbaka? Men vi tar också av överskott för att göra samhällsinsatser, och vi vill naturligtvis minska risken för brottsskador. Det är en naturlig koppling, att ett försäkringsbolag vill få ner skadefrekvensen.

Museets framtoning i projektet har hela tiden varit professionell, ansvarsfull, energigivande och positiv. Bo Ericson har gjort ett jättejobb och med facit i hand har projektet överträffat de förväntningar vi på Länsförsäkringar hade. På våra personalvisningar har många känt sig djupt berörda. Men det har också framkommit en stolthet över att Länsförsäkringar bidragit. Både internt och externt har det varit positivt för varumärket. Från föräldrarna till dramaeleverna har jag till exempel fått höra att det är fantastiskt att ett försäkringsbolag bidrar till något som ESPK.

Museets fördel är att man därifrån kan säga saker som polis och socialtjänst inte kan uttrycka. Man kan vara mera rakt på sak. Alla tycker att gatuväldet är för jäkligt, men ingen har kunnat uttrycka det utan omskrivningar så som museet har gjort.

Vi är utomordentligt nöjda med processen och resultatet. Kommunikationen har fungerat ypperligt. Projektet har präglats av möjligheter, med positivt fokus på problemlösning. Det har varit prestigelöst, alla har varit inriktade på samarbete. Om man säger att det är allas ansvar att förebygga brott och ta ansvar för samhället så kan man säga att denna inställning förverkligats här. Om människor känner sig rädda för våld på offentliga platser får det konsekvenser som påverkar alla. Ytterligare en positiv effekt som ESPK har fått här på Länsförsäkringar är att personalen har börjat nattvandera. Ledningsgruppen var först ut, vi vill inte bara betala pengar utan också delta aktivt. Vi nattvandrade tillsammans med Halmstad Bollklubbs ledning, och nattvandringar kommer även att ordnas i andra delar av länet.

Vi har också gjort en intern folder om ESPK-projektet,

och kommer att rekommendera det i ett brev till våra 23 Länsförsäkringsbolag.

Om jag ska säga något som inte har varit absolut positivt så är det väl att det ibland har varit lite för ”riktigt”. Att vissa av besökarna reagerat väldigt starkt tyder på det. Ska man ha realistiska dramatiseringar är det förstås alltid en balansgång, men barn som exempelvis upplevt misshandel i hemmet kan ha svårt att bära traumat på en utställning om våld.

Museipersonalen fick göra ett jättejobb för att ta hand om de elever som mår dåligt. En kortare utbildning för personalen innan utställningen startade hade varit önskvärd, men naturligtvis var det svårt att förutse reaktionerna. Visningsguiderna hade heller inte alltid rätt information om sakfrågor, där hade det också kunnat ske förbättringar. Vad gäller seminariet kan jag tycka att det var lite synd att inte allmänheten var inbjuden. Det är värdefullt att professionella träffas, och seminariet i sig var mycket bra, men det blir lätt alltid samma människor i dessa sammanhang.

Exempelvis tonårsföräldrar skulle fått tillfälle att få en bild av verkligheten och höra experternas synpunkter och analyser. Trygga Halmstad arrangerade temakvällar på ungdomshuset Noll Tre Fem, men det kom väldigt lite publik. Det var dåligt marknadsfört och hade ingen mediabevakning. Allmänhetens intresse för utställningen har också varit lågt, det är det vanliga motståndet mot att besöka en kulturinstitution.

Kanske borde man haft tio lördagar med information på Stora Torg, i stället för bara en. Och kanske borde man jobbat ännu mera för att få mer mediatäckning. Drama eleverna borde nog också engagerats när museet var öppet för allmänheten, det var ju dramatiseringarna som gav den stora effekten.

Jag har inte mött någon negativ reaktion på själva utställ-

ningen någonstans, och Länsförsäkringars medverkan har enbart betraktats positivt. Det enda som är tråkigt är att det har varit ett tidsbegränsat projekt, utställningen borde vara kontinuerlig. Visst vore det synd om inte ESPK får en fortsättning, men vem ska stå för kvalitetssäkringen? Det vore synd om inte övriga länet och övriga Sverige får ta del av ett så framgångsrikt och verkningsfullt projekt, men vem skulle i så fall vara huvudman? Vi kan sprida erfarenheten, men vi kan tyvärr inte hålla i en turnerande utställning.

Åtgärdade skallbensfrakturer,
modell ur utställningen

10. Sammanfattande synpunkter

Ett kulturpolitiskt förebildligt projekt.

Som helhet måste projektet ESPK betraktas som synnerligen framgångsrikt. Ur organisatorisk och kulturpolitisk synvinkel rentav som förebildligt. Det har fungerat som en levande illustration till hur en aspektpolitisk inriktning av kulturpolitiken kan fås att fungera i verkligheten.

Projektet har sammanfogat en lång rad aktörer och intressenter, till synes helt utan onödig prestige och bevakande av ämnesmässiga och institutionella revirgränser. Listan över medverkande är lång. Näringslivet i form av Länsförsäkringar. Ungdomshuset Nolltrefem - ett hus för unga 15-20 år "där skapande och de ungas engagemang och delaktighet står i centrum". Myndigheter och offentlig sektor i form av polisen och socialtjänsten, den medicinska vården och brottsofferjourerna. Kriminalvården, åklagarmyndigheten med flera rättsvårdande instanser.

Politiker har involverats genom utfrågningen på Stora Torg, samt genom att kommunstyrelsen har förlagt ett sammanträde till museet, och då också fått en visning med forumteater. Socialtjänstens speciella satsning Trygga Halmstad har varit involverad i projektet från början.

Skolan har blivit indragen inte bara genom utställningsbesöken, utan framför allt genom det likaledes föredömliga Skapande skola-projektet, där kvalificerade scenkonstnärer och författare byggt på och vidareutvecklat de kunskaper, diskussionsämnen och reflektioner som eleverna fått vid besök på utställningen. Som pedagogiskt exempel på estetiska lärprocesser förefaller Skapande skola-samarbetet har varit närmast normbildande. Det är anmärkningsvärt bra, så till den grad att även Kulturrådet uppmärksammat det. Högre utbildning och forskning har representerats i form av samarbeten med högskolestudenter och forskare vid de

etnologiska institutionerna i Göteborg och Lund.

Vidare har civilsamhället varit närvarande i form av frivilligorganisationer som KRIS, (Kriminellas revansch i samhället), och Nattvandrarerna. Kulturlivets administrativa och publika organisationer har funnits med i form av Läns museet, Region Halland och Kulturrådet. Finansiering har skett från alla tre förvaltningsmässiga nivåer: kommun, landsting och stat. Oberoende fondmedel har erhållits från Ljungbergska stiftelsen. Dessutom har näringslivet (Länsförsäkringar) bidragit med en substantiell summa.

Projektet har därtill sammanfogat ett kulturhistoriskt uppdrag, att dokumentera samtida levnadsförhållanden och sociala mönster, med en estetisk upplevelsedimension: forumteatern, de dramatiska gestaltningarna i utställningslokalen, samt utställningens utformning. Till detta kommer det nära samarbetet med pedagogiken genom Skapande skola-projektet i anslutning till ESPK. Detta har givit ett vackert exempel på vad estetiska lärprocesser kan innebära som manar till efterföljd.

Kort sagt uppfylls en förbluffande mängd uttalade och outtalade kulturpolitiska målsättningar med ESPK. Alla tänkbara sektorer av samhället har engagerats, och den prioriterade målgruppen barn och ungdomar har stått i fokus. Ett angeläget samhällsproblem som vållar både mänskligt lidande och ekonomiska kostnader har belysts från administrativa, juridiska, omvårdande, politiska och kulturella synvinklar.

Ett kvitto på projektets framgång är att alla inblandade parter förefaller mycket nöjda med utfallet. De högstadielärover som besökt utställningen har med få undantag känt sig mycket berörda och har utan tvekan fått känslomässiga upplevelser och faktabakgrund för att fortsätta en både privat och skolpedagogisk bearbetning av samtida problem i skärningsfältet mellan offentlig värdegrund, juridiska ramar,

livsstil, ungdomskultur, psykisk och fysisk hälsa samt personlig moral. Mediabevakningen av projektet har varit relativt god, med uppmärksamhet i Hallandsposten/Hallands Nyheter, Laholms Tidning, P4 Radio Halland samt SVT:s Hallandsnytt. Dessutom har de kulturhistoriska besöksmålens samorganisation Svenskt Kulturarv uppmärksammat utställningen. En artikel har även införts i Länsförsäkringars interntidning Magasin 24. Karaktäristiskt nog är det det oortodoxa greppet med forumteater och dramatiserade visningar som främst väckt medias intresse.

ESPK har också blivit nominerad till föreningen Kultur och Näringslivs tävling Swedish Arts and Business Awards. Tävlingen beskrivs så här på föreningens hemsida: "Swedish Arts and Business Awards är Sveriges främsta forum för nyskapande, kreativa och fruktbara samarbeten mellan kulturvärlden och näringslivet. Pristävlingen bidrar till att visa de goda exemplen; de mest lönsamma och utvecklande samarbetsprojekten i Sverige under det senaste året. Syftet är att fler ska inspireras och upptäcka den dynamik som skapas när kulturens kreativitet möter näringslivets kraft."

Av museets egen besöksstatistik framgår att av sammanlagt 102 klasser i årskurs 8 och 9 i Halmstads kommun har 85 klasser sett ESPK. Därtill kommer några klasser i årskurs 7, samt några klasser från grannkommunerna Varberg och Falkenberg. Summa 2 426 elever har under två månaders aktiv utställningsverksamhet besökt ESPK. Det måste betraktas som en extremt god måluppfyllelse.

I inledningen av ESPK-projektet ställde sig museiledningen frågan, om ett länsmuseum har rätt att inte bara dokumentera samtiden, utan också försöka gripa in i och påverka en pågående samhällsdebatt. Svaret på den frågan måste bli ett obetingat ja. Alla sådana försök ökar kultursektorns angelägenhet.

Projektets akilleshälar

Det är svårt att rikta avgörande kritik mot ESPK. Utställningen och dess kringaktiviteter är som framgått ett mönstergillt kulturprojekt ur organisatorisk synvinkel. Den allvarligaste invändningen måste ändå bli att projekgruppen ägnat alltför lite förberedelsearbete åt den publika verksamheten; riktad till allmänheten, inte till den specificerade målgruppen högstadieelever. Den enda offentliga föreläsningen, Inger Lövkronas, åhördes av summa två (2!) spontana besökare. Filmkvällarna har heller inte, enligt uppgift, dragit någon större publik. Utställningen har, givet den relativt stora mediauppmärksamheten, haft svårt att locka spontana besökare från allmänheten, och dessa har inte fått ta del av dramaelevernas livgivande och utmanande iscensättningar. Utan dessa har utställningen förmodligen kunnat uppfattas som alltför abstrakt och faktafixerad. De dramatiserade inslagen i utställningen är vad som gjort den till något utöver det vanliga. Samtidigt som den på ett succéartat sätt har nått fram till den uttalade målgruppen, högstadieelever, har projektgruppen misslyckats med att få allmänheten till museet. Orsaken måste sökas i utbud och planering eftersom lokala medier haft en mycket välvillig inställning till projektet, och rapporterat vid ett flertal tillfällen. En särskild och mer genomarbetad satsning på programverksamheten hade behövts. Projektet har inte förmått lägga tillräckligt med kraft på detta.

Det är också förvånande att ingen representant för den numera livaktiga ungdomskultursociologiska forskningen inom så kallade Cultural studies inbjudits. Där finns stora empiriska kunskaper om gatan som social scen, urbana livsstilar, våld som identitetsbildning och våldspräglade kulturuttryck samlade. Möjligen hade man därigenom också kunnat kompensera utställningens blinda fläck: förövarperspektivet. ESPK har varit mycket bra på att beskriva och

förklara konsekvenserna av gatuvåldet. Projektet har varit mindre bra på att förklara varför ungdomar slåss på stan.

Den akademiska delen av ESPK, etnologstudenternas uppsatser, präglas märkbart av en postmodernt relativiserade och teoretiserande attityd, vilket ger en märklig kontrast mot utställningens extremt realistiska och samhällsengagerade inriktning. Etnologstudenterna har inte gått på problemets kärna, det som skildras i utställningen - oprovocerat gatuvåld i krogköer - utan snarare rört sig med attitydundersökningar i problemfältets marginaler. I några fall kan man få för sig att etnologstudenternas utgångspunkt snarast varit att ifrågasätta den starkt engagerade och - om man så vill - alarmistiska syn på de mänskliga och samhällsekonomiska kostnaderna för oprovocerat gatuvåld som utställningen med kraftfulla pedagogiska medel uttrycker. Denna motsättning hade varit värd ytterligare reflektion och tematisering.

Om Länsmuseet Halmstad vill fortsätta på den inslagna vägen, att aktivt ta del i samhällsdebatten, måste klyftan mellan engagemang och etnologisk skepticism på något sätt bearbetas och tydliggöras. Att ta in fler akademiska discipliners synsätt och fakta, exempelvis från kriminologi, sociologi, drogforskning och psykologi hade givit en mera nyanserad och varierad bild. Just här förefaller museet haft svårt att gå utanför sitt " eget " akademiska revir, etnologin, och tillämpa mera tvärvetenskapliga perspektiv. Samtidigt är allt detta givetvis också en fråga om tid, utrymme och kostnader.

Alla invändningar i detta avsnitt av dokumentationen kan förmodligen hänföras till frågan om personalresurser. Bo Ericson har varit projektets eldsjäl från första stund, och har dragit ett stort lass under framförallt förberedelsestadiet. Hans personliga egenskaper och drivande entusiasm är säkert en av nycklarna till projektets framgång. Detta har varit

både en styrka och en svaghet. Styrka därför att projektet har drivits av den mycket påtagliga energin i en patosfylld vision. Svaghet därför att projektledaren omöjligen kan ha överblick över hela fältet och tid och ork att vara närvarande i och driva alla projektets tänkbara uttryck. Men detta har naturligtvis inte varit avsikten. Andra faktorer som bidragit till projektets lyckade genomförande är att museet klarat av att ta emot klass efter klass, dag efter dag och ge dem allesammans det professionella mottagande en i slutändan nöjd besökare kräver. Där har pedagoger, receptionister och annan personal burit bördan i vardagen.

I sammanhanget kan det också vara värt att påpeka att Läns museet inte använt möjligheterna till nätkontakter med sina besökare. Användandet av sociala medier har varit minimalt. Museets Facebooksida har brukats till envägskommunikation, med utsända påminnelser om aktiviteter, men ingen inbjudan att kommentera och diskutera har kommit, och inget utrymme har skapats för att ta emot publikens synpunkter. Ett upprättande av en kommunikationskanal, blogg eller diskussionsforum, och aktiva uppmaningar till de elever som besökt utställningen att använda dessa, hade givit hela förhållandet mellan utställningsarrangör och målgrupp en annorlunda och mera samtids- och generationsanpassad ingång. Det är en klar brist att man missat denna möjlighet till interaktivitet.

Hur gå vidare?

I skrivande stund är det oklart om utställningen kommer att få någon fortsättning. Eftersom många av faktauppgifterna i utställningen är relaterade till just Halmstad, måste den naturligtvis genomgå lokal anpassning med tillhörande faktaisamling om den ska visas på andra orter. Just den lokala förankringen är både ESPKs styrka och dess svaghet. Mäniskor tenderar att främst relatera till sin egen närmiljö, vil-

ket ger en viktig koppling till varför utställningen upplevs som relevant och angelägen för åskådaren från Halmstad med omnejd. En främmande miljö/stad väcker förmodligen inte samma identifikation. Dessutom krävs det samarbete med unga skådespelare om inriktningen med dramatiserade visningar ska bibehållas. Vilket som framgått är en stor del av förklaringen till ESPKs framgång. Den mest rimliga fortsättningen torde vara att konceptidén säljs och sprids till regionala och kommunala intressenter i hela landet. Idén och genomförandet manar till efterföljd.

Det har dock hela tiden varit en viktig förutsättning att projektet inte kunde stanna i Halmstad. Ett nytt grepp prövas som innebär att erfarenheterna från projekttiden i Halmstad ställs samman i en pedagogisk box som förmedlas till samtliga klasser i årskurs 8 och 9 i alla Hallands kommuner. Boxen innehåller redskap för att genomföra en temadag kring etik och värdegrundsfrågor kopplade till mobbing och det provocerade våldet samt det råa språkbruket. I boxen hittar man en lärarhandledning, en dvd-film om projektets genomförande samt denna rapport. Klasserna eller skolorna kan också boka en erfaren handledare via läns museet som kommer till skolan och leder arbetet i klasserna kring dessa frågeställningar.

Slutord

Under våren 2009 ombads jag av museichef Sven Lundström att dokumentera Ett slag på käften. Arbetet har utförts genom faktainsamling under pågående projekt, deltagande i seminarier, besök på utställningen, samt inhämtande av personliga slutbedömningar från flertalet aktivt inblandade. Ett varmt tack till alla som med stor öppenhet och generositet delat med sig av sina erfarenheter av arbetet med

ESPK. Dokumentationen gör inte anspråk på att vara fullständig in i enskilda detaljer. Den slutfördes december 2009 till januari 2010.

Björn Gunnarsson

